

Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

v Jihomoravském kraji
na období 2021–2030

OBSAH

1	Úvod	2
1.1	Účel koncepce	2
1.2	Vize	2
1.3	Výchozí situace pro zpracování aktualizované koncepce	2
1.4	Způsob přípravy a zpracování Koncepce EVVO JMK 2021–2030	3
2	Výchozí situace EVVO v Jihomoravském kraji	5
2.1	Mezinárodní společenské trendy ovlivňující oblast EVVO v JMK	5
2.2	Současné trendy v EVVO s přihlédnutím k realitě České republiky a JMK	5
2.3	EVVO v Jihomoravském kraji	6
2.4	EVVO v městě Brně	7
2.5	Financování EVVO v Jihomoravském kraji	7
2.6	Mezinárodní přesah EVVO Jihomoravského kraje	8
3	Dokumenty, legislativa a zdroje	9
3.1	Mezinárodní dokumenty a závazky	9
3.2	Právní předpisy týkající se EVVO	9
3.3	Dokumenty týkající se EVVO na národní úrovni	10
3.4	Dokumenty týkající se EVVO na krajské úrovni	10
3.5	Další vybrané materiály používané při zpracování koncepce	11
4	Návrhová část	12
4.1	Cílové skupiny	12
4.2	Udržitelnost systému a prostředí pro EVVO a EP	13
4.3	Školství (bez DVPP)	16
4.4	Další vzdělávání pedagogických a provozních pracovníků škol a školských zařízení i pracovníků v mimoškolní EV	21
4.5	Environmentální vzdělávání a osvěta veřejnosti	25
4.6	Environmentální vzdělávání a osvěta veřejné správy	28
4.7	Environmentální vzdělávání a osvěta podnikatelského sektoru, rozvoj podnikavosti	31
4.8	Neformální vzdělávání a výchova	34
4.9	Podpora inovací v EVVO	36
	Vymezení základních pojmů	38
	Organizace a jiné skupiny zmíněné v koncepci	43
	Projekty zmíněné v koncepci	46
	Seznam použitých zkratk	51

1 ÚVOD

1.1 Účel koncepce

Koncepce environmentálního vzdělávání Jihomoravského kraje je základním strategickým dokumentem, jehož smyslem je rozvoj environmentálně příznivého životního způsobu obyvatel Jihomoravského kraje a podpora tvořivosti, invence a osobního nasazení v řešení environmentálních problémů směřující k naplnění ideálu environmentálního občanství. Koncepce vytváří podmínky pro zvýšení environmentálního povědomí a konkrétního zapojení jednotlivých cílových skupin do naplňování cílů v oblasti udržitelného fungování společnosti a ochrany životního prostředí. Koncepce je součástí strategického plánování JMK a jedním z jejích významných cílů je zajištění environmentálních přesahů do aktualizací a tvorby nových strategií a koncepcí zaměřených na další oblasti rozvoje kraje.

Listina základních práv a svobod stanovuje právo na příznivé životní prostředí. Vedle restrikcí a pobídek jsou výchova, vzdělávání a osvěta třetí možnou cestou, jak k němu směřovat, neboť nám pomáhají vytvářet kulturu přátelskou k přírodě, společnost, která vidí ve zdravém životním prostředí hodnotu.

V současné době, která je poznamenána změnou klimatu a z ní vyplývajícími problémy, narůstá poptávka obyvatel po informacích, a hlavně po námětech, jak situaci účinně řešit. Úkolem organizací poskytujících EVVO pro nejbližší dobu už zdaleka není jen probouzet v lidech zájem o životní prostředí, ale zejména vzdělávání a poskytování návodů, jak tvářit v tvář stále viditelnějším příznakům ekologické krize aktivně reagovat. Je proto potřeba posílit environmentální témata ve výuce na základních i středních školách, což rovněž znamená provést nezbytné změny v pregraduální výuce učitelů i v dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Také témata neformálního vzdělávání a osvěty veřejnosti se posouvají k lepší informovanosti a větší aktivizaci občanů. Podobné trendy se týkají také podnikatelské sféry.

1.2 Vize

Obyvatelé Jihomoravského kraje mají kladný a odpovědný vztah k místu, kde žijí. Jsou odpovědní a přívětiví ke svému životnímu prostředí, spoluvytvářejí kraj přátelský k životu a doceňují význam přírody i její různorodosti. Mají zajištěný přístup ke vzdělávání, výchově a informacím, které umožňují rozvoj znalostí, dovedností a motivací aktivně jednat ve prospěch životního prostředí a podílet se na společnosti pružně reagující na nové výzvy 21. století, včetně změny klimatu, ochrany biodiverzity a přijetí způsobu života směřujícího k trvalé udržitelnosti. S touto vizí souzní většina občanů, škol, firem i úřadů v JMK.

1.3 Výchozí situace pro zpracování aktualizované koncepce

Povinnost tvorby krajské koncepce EVVO je stanovena § 13 odst. 5 zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve kterém je uvedeno: „Kraje v samostatné působnosti

- a) zpracovávají, koordinují a aktualizují krajské koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (dále jen „krajská koncepce“) vycházející ze Státního programu a
- b) podporují rozvoj environmentálního poradenství (dále též EP).“

Vypracování návrhového dokumentu předcházela diskuze s odpovědnými pracovníky Krajského úřadu JMK. Jako podklad pro analytické kapitoly byly zvoleny expertní pohledy a diskuze s odborníky v jednotlivých tématech, rešerše a analytické podklady z jednotlivých krajských a státních strategií a dalších koncepčních dokumentů a výročních zpráv. Ve druhé fázi byl dokument předán k připomínkování skupině oborových odborníků. Ve třetí fázi byl dokument předložen ke schválení Radě JMK.

Koncepce vytvořená na období 2021–2030 navazuje na předchozí tři koncepce, které byly postupně vytvořeny na období 2002–2006, na období 2006–2010 a na období 2011–2020. Jejich realizace byla zajištěna sestavením konkrétních úkolů do dvouletých akčních plánů, na jejich vytvoření a realizaci se podílely zejména Odbor školství a Odbor životního prostředí Krajského úřadu Jihomoravského kraje a dále pak Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání jako krajem zřízená příspěvková organizace.

Nová koncepce je obdobně jako všechny předchozí rozčleněna dle cílových skupin, což se ve světle dosavadních zkušeností ukazuje jako vhodné a přehledné řešení. Koncepce zajišťuje návaznost na zavedené programy, které probíhaly v Jihomoravském kraji v minulém období, a nově obsahuje témata, která se v poslední době stala zásadními, zejména vzdělávání o změně klimatu a řešení problémů souvisejících s touto změnou. K tvorbě textu koncepce byli přizváni zástupci vzdělatelů všech cílových skupin, na které je dokument zaměřen.

V souladu se Státním programem EVVO a EP v ČR je cílem EVVO a EP v Jihomoravském kraji rozvoj kompetencí potřebných pro environmentálně odpovědné jednání, tj. jednání, které je v dané situaci a daných možnostech co nejpříznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí. Environmentálně odpovědné jednání je chápáno jako odpovědné osobní, občanské a profesní jednání, týkající se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků. EVVO k takovému jednání připravuje a motivuje, samotné jednání je věcí svobodného rozhodnutí jednotlivce.

1.4 Způsob přípravy a zpracování Koncepce EVVO JMK 2021–2030

Celý proces zpracování koncepce byl rozvržen do období jednoho roku. Práce byly zahájeny začátkem roku 2020 a ukončeny v lednu 2021. Samotná práce byla rozdělena celkem do tří fází:

A. Přípravná fáze

Tvorbě koncepce předcházela diskuze s odpovědnými lidmi na KrÚ JMK, zejména pak s radním JMK Vítem Rajtšlégrem, pověřeným zabezpečováním samosprávných úkolů v oblasti životního prostředí. Tvorba nové koncepce byla podmíněna schváleným Akčním plánem EVVO na období 2019–2020.

B. Tvorba koncepce

- rešerše a analytické podklady z jednotlivých krajských, státních a mezinárodních strategií, výročních zpráv a dalších koncepčních dokumentů,
- diskuze členů zpracovatelského týmu a zástupců zadavatele o aktuální situaci EVVO v JMK,
- stanovení cílů a žádoucích opatření v rámci expertních tematických skupin,
- sestavení textu koncepce, zapojení OŠ a OŽP JMK,
- zapojení oborových odborníků do úpravy jednotlivých kapitol,
- úpravy textu koncepce na základě připomínek.

Tvůrci koncepce nejprve zpracovali rešerše a analytické podklady z desítek krajských, státních a mezinárodních strategií, a dále také z výročních zpráv a dalších koncepčních, tematických a odborných dokumentů. Následně

vytvářeli koncept a logiku tematických oblastí a sestavili návrh dokumentu s cíli a opatřeními. V této fázi se do koncepce zapojili expertní skupiny k daným tematickým oblastem. Vzniklou verzi textu zpracovatelé prezentovali zástupcům zadavatele. Po dalším připomínkování byli osloveni oboroví odborníci, kteří text doplnili o řadu koncepčních i věcných připomínek a následně upravený text pak putoval do závěrečné fáze zpracování.

C. Závěrečná fáze

- závěrečné připomínkování ze strany členů OŽP, OŠ a ORR KrÚ JMK
- dokončení textu koncepce dle připomínek zadavatele
- projednání v příslušných orgánech kraje

V závěrečné fázi předložili zpracovatelé koncepce text odpovědným lidem na KrÚ JMK (OŽP, OŠ, ORR a Výbor pro životní prostředí a kulturu KrÚ JMK). Následně byl text dokončen dle připomínek a projednán v příslušných orgánech kraje.

Zpracovatelský tým koncepce tvořili:

Mgr. Hana Korvasová (Lipka), **Mgr. Jakub Opršal** (Lipka), **RNDr. Jan Trávníček, MSc.** (Lipka)

Na vytváření koncepce dále spolupracovali či se účastnili kulatých stolů:

Mgr. Martin Ander, Ph.D. (Nadace partnerství), **Mgr. Kateřina Borovinová** (Lipka), **Mgr. Vladimíra Dolejšová** (Hlídka ZOO Brno), **Ing. Jana Drápalová** (SZ), **Lukáš Dubec** (1. náměstek hejtmana JMK), **Ing. Bc. Pavel Fišer, Ph.D.** (ORR KrÚ JMK), **RNDr. Yvonna Gaillyová, CSc.** (Ekologický institut Veronica), **Ing. Lenka Gernešová** (OŽP KrÚ JMK), **doc. PaedDr. Hana Horká, CSc.** (PdF MUNI), **Ing. Bc. Anna Hubáčková** (senátorka PČR), **Mgr. Zdenka Jičínská** (Lipka), **Mgr. Martin Košťál** (Magistrát města Brna), **Mgr. Tomáš Kozel** (Kaprálův mlýn), **RNDr. Vojtěch Krmíček, Ph.D.** (JIC), **Ing. Dana Křivánková** (Lipka), **Ing. Romana Křížová Ph.D.** (Kamenačky), **RNDr. Miroslav Kubásek, Ph.D.** (Hnutí ANO, zastupitel JMK), **RNDr. Jiří Kulich** (SEVER), **Mgr. Ing. Petr Ledvina** (Ekologický institut Veronica), **Ing. Aleš Máchal** (Lipka), **Mgr. et Mgr. Michal Medek** (Kaprálův mlýn), **Mgr. Hana Mikulicová** (Lipka), **Ing. Ivo Minařík, MPA** (ORR KrÚ JMK), **Mgr. Hynek Nespěšný** (OŠ KrÚ JMK), **Ing. Jiří Němec** (Výbor pro životní prostředí a kulturu KrÚ JMK), **Mgr. Miroslav Novák** (MŽP), **Mgr. Helena Nováčková** (Lipka), **Mgr. Libor Opluštil** (RRAJM), **Mgr. Adéla Pásková** (OŠ KrÚ JMK), **Ing. Mojmír Pehal** (OŽP KrÚ JMK), **Marie Petrů, DiS.** (VIS Bílé Karpaty), **Mgr. Hana Pivečková** (Lipka), **Mgr. Lucien Rozprým** (OŠ KrÚ JMK), **Ing. Roman Straka** (OHS KrÚ JMK), **Ing. Bc. Martin Šrom** (Lipka), **RNDr. Danuše Tomášová** (Magistrát města Brna), **Mgr. Alena Uhříčková** (Lipka), **Mgr. Jiří Vorlíček** (Lipka), **RNDr. Dáša Zouharová** (Lipka), **Mgr. Pavlína Žilková** (Lipka), **Ing. Tereza Žižková** (Rezekvítek).

2 VÝCHOZÍ SITUACE EVVO V JIHOMORAVSKÉM KRAJI

2.1 Mezinárodní společenské trendy ovlivňující oblast EVVO v JMK

Žijeme v době bezprecedentních sociálních, kulturních a environmentálních změn (OECD, 2018). Mezi současné socio-environmentální výzvy, u kterých naše reakce klíčovým způsobem ovlivní další generace, patří klimatická krize a ochrana biodiverzity (Kolektiv, 2019), demografické změny a stárnutí populace, globalizace a geopolitické změny, migrace, kulturní změny i všude prostupující technologická proměna společnosti (OECD, 2018, 2019).

V oblasti vzdělávání je nutné dále brát v úvahu dopady změny klimatu. Přechod k nízkouhlíkové společnosti, cirkulární ekonomice a zeleným technologiím i energiím je otázkou jak globální úrovně (např. Cíle udržitelného rozvoje pod OSN), mezinárodních dohod a národních strategií, tak i rozhodnutí každého jednotlivce. Potřebná společenská změna směrem k udržitelnější společnosti ovlivní prakticky všechny oblasti lidského života i všechny segmenty hospodářství.

V otázce zajištění dlouhodobě udržitelného fungování společnosti v globalizovaném světě se akcentují přístupy založené na aktivizaci, využití místních zdrojů a zapojení komunity do rozhodovacích procesů. Tento přístup vede k zahrnutí širokého spektra aktérů a jejich zájmů s cílem nalézt konsensuální řešení (Storey, 1999). Zároveň sledujeme požadavky na systémovou změnu fungování globálního trhu a politické kroky v regulaci průmyslu. Příklady těchto snah a hnutí, reagujících na změnu klimatu, jsou Fridays for Future či Extinction Rebellion. V kontextu současné celospolečenské situace se jako důležitá jeví podpora schopnosti občanů ověřovat si informace, disponovat kritickým myšlením a čelit tak populistickým tlakům ohrožujícím demokratické principy, a předcházet tak fragmentarizaci a polarizaci společnosti do ostře vyhraněných názorových skupin, u kterých je obtížné nacházet prostor k dialogu.

Z praxe i výzkumů vyplývá, že celosvětově ubývá času stráveném v bezprostředním kontaktu s přírodou a reálným světem (Daniš, 2016). Lidé již netráví tolik času venku a svět vnímají prostřednictvím médií, zprostředkovaných informací a virtuální reality. V důsledku toho mluvíme o odcizování přírodě či syndromu deficitu přírody. Doloženými následky je nejen omezení schopnosti vnímat hodnotu přírody, ale i řada psychologických, behaviorálních a psychosomatických negativních dopadů.

2.2 Současné trendy v EVVO s přihlédnutím k realitě České republiky a JMK

Současné EVVO odráží a podporuje rostoucí poptávku občanů České republiky po adekvátní reakci na výzvy postupující změny klimatu – nejen na národní či mezinárodní úrovni, ale také na úrovni lokální, ve smyslu jednotlivých obcí, majitelů konkrétních pozemků či firem. V praktické oblasti EVVO sledujeme nárůst vnitřní diverzity využívaných metod a nástup nových či inovovaných metodických přístupů (např. badatelství, venkovní výuka, autentické učení, mentorská a kolegiální podpora učitelů, zahradní terapie atp.) spojených s propojováním EVVO s dalšími oblastmi (např. sociální a zdravotní sféra, cestovní ruch, přírodní a klimatické zahrady, podpora podnikavosti s environmentálním a společenským přesahem atp.) a s rozšiřujícím se spektrem cílových skupin (např. senioři, zdravotně znevýhodnění, příslušníci jiných národností). Dalším trendem je důraz na kritické myšlení i schopnost vnímat a porovnávat existující alternativy, odlišné hodnoty, scénáře i perspektivy (viz Strategie 2030+).

EVVO zakořeňuje v širokém spektru občanských aktivit (např. tzv. lesní mateřské školy), podnikatelských iniciativ (např. bezobalové obchody, sdílení v dopravě) i organizací (např. environmentální programy v neformálním vzdělávání). Je patrný posun od pouhého rozumového pochopení směrem k aktivizaci, odpovědnému jednání

a vědomému přesvědčení o vlastním vlivu, resp. o schopnosti pozitivně ovlivňovat své okolí. Trendem je také pronikání metod EVVO do školství a snaha ovlivňovat české školství vyzkoušenými a účinnými metodami (např. venkovní výuka) i pro jiné než přírodovědné oblasti vzdělávání.

Významnými událostmi uplynulé dekády bylo definování Cílů a indikátorů EVVO v ČR, standardů kvality EVVO a rovněž vznik certifikace kvality organizací poskytujících EVVO, vše s podporou MŽP.

2.3 EVVO v Jihomoravském kraji

V Jihomoravském kraji existuje řada organizací, které se zabývají environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou (EVVO). Ihned po vzniku JMK se jeho vedení rozhodlo tomuto tématu strategicky věnovat. Koncepce platné v období 2002–2020 vytvářel KrÚ JMK ve velmi úzké spolupráci se zpracovatelem (Lipkou) a řadou jihomoravských organizací a osobností, které se environmentální výchově prakticky věnovaly či věnují. Navázalo se tak na tradici před rokem 1989, kdy v této oblasti působila různá formální i neformální uskupení (TIS, ČSOP, Hnutí Brontosaurus, Hlídky ochránců přírody). Významnou roli v environmentální osvětě před rokem 1989 měli také vedoucí skautských, pionýrských i woodcraftovských oddílů a řada dobrovolníků.

Na jižní Moravě sídlí řada organizací s místním, regionálním i celorepublikovým významem. I díky tomu zde dlouhodobě probíhá velké množství aktivit zahrnujících environmentální výchovu dětí, mládeže a vzdělávání dospělých, spolupráce na poli ochrany přírody a krajiny i ekologického poradenství. Např. již v roce 1991 začala na území dnešního kraje fungovat Ekologická poradna Veronica, nejstarší ekologická poradna v ČR. V témže roce byla založena i Lipka jako brněnské školské zařízení. Se vznikem krajů se stal jejím zřizovatelem Jihomoravský kraj. Nyní z pověření zřizovatele zajišťuje značnou část potřeb EVVO v kraji.

V uplynulé dekádě vzniklo v Jihomoravském kraji 6 zcela nových pracovišť pro EVVO: Otevřená zahrada, Ekocentrum Trkmanka, SEV Kaprálův mlýn, SEV Hlídky, Ekocentrum Karpaty a Dům přírody Moravského krasu.

Práci v oblasti veřejných vztahů, především informační, osvětovou a výchovnou činnost, provozování návštěvnických středisek i dalších zařízení pro návštěvníky a komunikaci s veřejností má na starosti NP Podyjí. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) v kraji zřizuje dům přírody v Moravském krasu, další dva se připravují v Bílých Karpatech a na Pálavě. Jednotlivá CHKO zpracovávají a realizují Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (KPNV). Vše se děje v rámci příslušné Strategie práce s veřejností. Mezi další aktéry poskytující široké spektrum služeb v oblasti EVVO patří nestátní neziskové organizace, konkrétně ČSOP Veronica (Ekologický institut) a Nadace Veronica, Hnutí Brontosaurus, Rezekvítek, Nadace Partnerství, Ekocentrum Trkmanka, Ekocentrum Brno, ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády, ČSOP Morava, Junák – český skaut, Kaprálův mlýn, Zoo Brno – pracoviště SEV Hlídky, Stanice zájmových činností při Zoo Brno, Přírodovědná stanice Kamenačky – specializované pracoviště DDM a řada dalších organizací. Držiteli národního certifikátu kvality EVVO v JMK jsou Kaprálův mlýn a tři pracoviště Lipky: Rozmarýnek, Lipová, Jezírko.

Samostatnou kapitolou je pak činnost obcí a místních akčních skupin (MAS). Důležitou roli mají při tvorbě dotačních programů pro obce i místní podnikatele, mnohdy s cílem zlepšení životního prostředí. Jako příklady jejich činnosti v letech 2011–2020 lze uvést přednášky či akce pro veřejnost (v řadě obcí, např. Břeclav, Boskovice, Zbraslav, Kučerov), výsadbu stromů (Místní akční skupina Podbrněnsko, spolek), tisk publikací s environmentální tematikou (Místní akční skupina Dolní Morava, z. s.), nákup pomůcek pro EVVO (Místní akční skupina Boskovicko PLUS, z. s.), přednášky zaměřené na Naturu 2000 (Místní akční skupina Brána Brněnska, z.s.), projekt Poznávěj přírodu, poznáš i sám sebe se zaměřením na vodu a smysl života (Místní akční skupina Dolní Morava, z. s.), osvěta v oblasti třídění odpadů (Místní akční skupina Brána Brněnska, z.s.), instalace informačních panelů k významným krajinným prvkům (Místní akční skupina Brána Vysočiny, z.s.), vytvoření naučné stezky (MAS Bobrava, z.s.) a další.

V Krajských akčních plánech (KAP) rozvoje vzdělávání v JMK je environmentální vzdělávání od roku 2016 součástí klíčového tématu Podpora kompetencí k podnikavosti, iniciativě a kreativitě a je podpořena v implementačních projektech KAP JMK I (2017–2020) a KAP JMK II (2020–2023).

2.4 EVVO v městě Brně

Město Brno jde příkladem především v oblasti udržitelné energetiky a klimatu. Přistoupením k Paktu starostů a primátorů město deklaruje svoji snahu bojovat se změnou klimatu a chránit své občany před jejím dopadem. Má zároveň schválený Akční plán udržitelné energetiky a klimatu SECAP, který schválilo zastupitelstvo města v říjnu 2019, a tím se zavázalo ke splnění cílů EU v oblasti klimatu a energetiky. V rámci závazku se Pakt hlásí ke snaze udržet průměrné globální oteplení pod úrovní 2 °C ve srovnání s úrovní před industrializací, což je v souladu s mezinárodní dohodou o změně klimatu, jíž bylo dosaženo na zasedání COP 21 v prosinci 2015 v Paříži. Podstatou členství v Paktu je uskutečňovat konkrétní vybrané projekty města, které povedou ke snížení CO₂ o nejméně 40 % do roku 2030 oproti výchozímu roku, pro který byla zpracována bilance emisí CO₂. Dále bude město uskutečňovat projekty, které omezí dopady probíhající změny klimatu na infrastrukturu a fungování města.

Za tímto účelem město Brno rovněž schválilo vlastní Územní energetickou koncepci a v budoucnu cílí na co nejširší využití energie z obnovitelných zdrojů na svém území. Má zpracovány Studii rozvoje fotovoltaických zdrojů ve městě Brně, prohlubuje vlastní energetický management, kdy se mu podařilo v roce 2020 získat certifikaci dle ISO 50001 na budovy Magistrátu, jeho příspěvková organizace Veřejná zeleň města Brna bude v roce 2021 využívat výhradně „zelenou energii“ a na domech pro seniory budou postupně zřizovány fotovoltaické elektrárny. Rovněž svým občanům město Brno nabízí řadu ekologických dotací na webu ekodotace.brno.cz, z nichž stojí za zmínku dotace na Podporu vytváření zelených střech, s níž město Brno zvítězilo v kategorii čistý vzduch v soutěži Energy Globe. Město poskytuje informace o svých cílech v boji se změnou klimatu na webu priprav.brno.cz, spolupracuje s desítkami velkých soukromých společností na odpovědném přístupu ke klimatu a životnímu prostředí vůbec, dále Brno zpracovalo mapu osvitů nebo mapu Cirkulární Brno. Od roku 2020 byla rovněž v e-shopu TIC spuštěna edice #PripravBrno, kdy nákupem předmětů z této edice kupující přispívá na údržbu veřejné zeleně. Je to vhodné doplnění stejného principu zavedeného na střediscích sběrného odpadu v rámci Re-use. Propagací svých projektů a projektů z řad „dobré praxe“, realizovaných svými partnery, se snaží občanskou základnu zapojit, inspirovat, vzdělávat a poskytovat jí odpovědi na otázky z oblasti udržitelného rozvoje.

2.5 Financování EVVO v Jihomoravském kraji

Většinu aktivit EVVO na úrovni kraje zajišťují environmentální organizace specializované na dané vzdělávání a osvětu. Peníze na vybrané aktivity získávají prostřednictvím grantů nebo je čerpají z výdělků vlastní činnosti. Financování EVVO ze strany Jihomoravského kraje probíhalo mezi lety 2002 až 2020 z vlastních zdrojů (rozpočtu) kraje i s podporou z evropských fondů (ERDF, ESF+). Kraj na environmentální vzdělávání vyčleňoval pravidelně finance, které se rozdělovaly na plnění úkolů akčního plánu, na individuální projekty, krajské dotační programy a na činnost své příspěvkové organizace Lipka. Jihomoravský kraj každoročně pověřil Lipku jako svoji příspěvkovou organizaci plněním vybraných úkolů akčního plánu. Jednalo se především o realizaci vzdělávání pedagogů, realizaci školních ekologických programů, vydávání metodických publikací či pořádání soutěží pro studenty a osvětových akcí pro veřejnost. Přidělená částka se tak promítla zejména do environmentální výchovy ve školách a do dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

V lednu 2020 byl schválen Radou Jihomoravského kraje dotační program „Zdravé municipality JMK 2020“. Jeho cílem je podpora aktivit směřujících k podpoře zdraví, kvality života, udržitelného rozvoje a zapojování veřejnosti do věcí veřejných vedoucí ke zvyšování kvality veřejné správy.

2.6 Mezinárodní přesah EVVO Jihomoravského kraje

V oblasti EVVO navázal Jihomoravský kraj partnerství zejména se státy Evropské unie, především pak svými sousedy Slovenskem a Rakouskem. Společně s kraji Jihočeským a Vysočina uzavřel dohodu o spolupráci se spolkovou zemí Dolní Rakousko na roky 2018–2021. V jejím rámci byly vytvořeny jako součást Odboru životního prostředí KrÚ JMK pracovní skupiny, např. pro vodní hospodářství, zemědělství a lesnictví, ochranu přírody a životní prostředí či odpadové hospodářství. Dále odbor školství v lednu 2020 schválil dotační program „Do světa!“, jehož cílem je podpora zahraničních aktivit a spolupráce SŠ a VOŠ v partnerských regionech JMK včetně environmentálních témat.

Jihomoravské organizace zaměřené na EVVO spolupracují na mezinárodní úrovni v několika oblastech. Prvním z okruhů spolupráce je **přenos know-how**. V jeho rámci dochází k tvorbě výukových materiálů, vzdělávacím kurzům a rozvoji lektorských dovedností (Erasmus+, Společně objevme vodní svět), dále se v JMK odehrávají významné konference a semináře (World Scout Seminar, setkání světové sítě skautských ekocenter SCENES). Přenos poznatků probíhá i formou dlouhodobých stáží zájemců o environmentální výchovu v jednotlivých organizacích, nabízí je Kaprálův mlýn, Hnutí Brontosaurus, Rezekvítek, Ekologický institut Veronica a Lipka.

Velkou příležitostí pro přenos poznatků z oblasti EVVO by měla být připravovaná mezinárodní konference 11th World Environmental Education Congress, která se má konat v roce 2022 v Praze, její část však proběhne i v JMK (Lipka – pracoviště Jezírko, Kaprálův mlýn). Událost organizuje především Katedra environmentálních studií FSS MUNI ve spolupráci s partnery (MŽP, SSEV Pavučina, Kaprálův mlýn).

Mezinárodní spolupráce se soustředí i na **ochranu přírody a její osvětu** či na práci na **udržitelném rozvoji regionu** (Centralparks, Interreg V-A SK-CZ, spolupráce Lipky na Zakarpatské Ukrajině). Důležitou oblastí spolupráce jsou i **investice do infrastruktury** (ACT WELLL! a MONA – Moving Nature, EDUGARD).

3 DOKUMENTY, LEGISLATIVA A ZDROJE

Koncepce EVVO v Jihomoravském kraji vychází z platných právních norem, vládních usnesení, Státní politiky životního prostředí, Státního programu EVVO, mezinárodních závazků, kterými je vázána Česká republika, a ze strategických dokumentů JMK.

3.1 Mezinárodní dokumenty a závazky

- Cíle udržitelného rozvoje (SDGs), program OSN pro rozvoj na následujících 15 let (2015–2030).
- EU: Akční program pro životní prostředí (usnesení číslo 1600/2002/EG) mluví o podpoře nakupování ve veřejném sektoru, které se řídí ekologickými kritérii, promítnutými např. do ekologického značení; do nákupních postupů lze zahrnout kritéria týkající se životního cyklu výrobku včetně výrobní fáze.
- EU: Zelená dohoda pro Evropu (Communication on The European Green Deal) Evropská komise, Brusel, 11. 12. 2019; schválená Evropským parlamentem v usnesení 15. května 2020.
- Evropská komise – KOM (2010) dne 3. 3. 2010 zveřejnila strategický plán pro chytřejší, udržitelnější a inkluzivní rozvoj společenství (Europe 2020 Strategy: A European Strategy For Smart, Sustainable and Inclusive Growth), ve kterém klade důraz na podporu širšího využití veřejných zelených zakázek.
- Pakt starostů a primátorů v oblasti klimatu a energetiky (Covenant of Mayors); evropská iniciativa zaměřená na orgány místní a regionální správy s cílem zvýšit energetickou účinnost a používání obnovitelných zdrojů energie na území, jež spravují.
- Pařížská dohoda o změně klimatu (přijata v Paříži v prosinci 2015 v rámci COP 21), článek 12.
- Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030; navazuje na Agendu 21, schválenou v roce 1992 na půdě OSN.
- Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat (č. 47/2006 Sb. m. s.).
- Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) – Článek 6.
- Rozhodnutí č. 1411/2001/ES Evropského parlamentu a rady, o rámci Společenství pro spolupráci při prosazování udržitelného rozvoje měst (2001).
- Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, Aarhuská úmluva (platnost OSN/ČR 2001/2004).

3.2 Právní předpisy týkající se EVVO

- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí,
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny,
- zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí,
- zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství,
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví,
- zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin,
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon),
- zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích,
- nový zákon o odpadech (účinnost od počátku roku 2021),
- zákon o výrobcích s ukončenou životností (účinnost od počátku roku 2021).

3.3 Dokumenty týkající se EVVO na národní úrovni

- Akční plán zdraví a životního prostředí České republiky,
- Cíle a indikátory pro EVVO v ČR,
- Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), vydaný ŠMT 27. října 2008 pod č. j. 16745/2008–22,
- Metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO (č. j. 16745/2008-22),
- Národní akční plán zdraví a životního prostředí,
- Nařízení vlády č. 352/2014 Sb., o Plánu odpadového hospodářství České republiky pro období 2015–2024,
- Politika ochrany klimatu v České republice,
- Standard dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v EVVO, vydaný MŠMT v roce 2005 pod č. j. 10179/2005–22,
- Standard pro studium k výkonu specializovaných činností – školní koordinátor EVVO,
- Standardy kvality EVVO,
- Státní politika životního prostředí,
- Státní program EVVO a environmentálního poradenství na roky 2016–2025,
- Státní program ochrany přírody a krajiny ČR,
- Strategický rámec Česká republika 2030,
- Strategie ochrany biologické rozmanitosti,
- Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (kap. 4.3.2. Vzdělávání a osvěta),
- Systém certifikace organizací působících v oblasti EVV,
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání,
- Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání,
- Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání,
- Usnesení vlády České republiky č. 531/2017 o pravidlech uplatňování odpovědného přístupu při zadávání veřejných zakázek a nákupch státní správy a samosprávy,
- Usnesení vlády České republiky č. 720/2000 k návrhu podpory rozvoje prodeje a užívání ekologicky šetrných výrobků (EŠV) – doporučuje vládě a státní správě upřednostňování EŠV.

3.4 Dokumenty týkající se EVVO na krajské úrovni

- 2. Krajský akční plán rozvoje vzdělávání v JMK (IKAP 2) 2020–2021,
- Akční plán EVVO na období 2019–2020,
- Analýza současného stavu EVVO v JMK,
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy JMK 2020–2024,
- EFQM (hodnotící model zahrnující společenskou odpovědnost a v ní cíl vytvářet trvale udržitelnou hodnotu),
- Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Jihomoravského kraje na roky 2011–2020,
- Koncepce ochrany přírody JMK 2010,
- Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Pálava a CHKO Bílé Karpaty,
- Plán odpadového hospodářství JMK 2016–2025,
- Program rozvoje JMK na období 2018–2021; priorita 2 „Zajištění kvality života obyvatel“, priorita 3 „Řešení problémů životního prostředí“,
- Program zlepšování kvality ovzduší aglomerace Brno CZ06A,
- Program zlepšování kvality ovzduší zóny Jihovýchod CZ06Z,
- Regionálně inovační strategie Jihomoravského kraje 2014–2020,

- Regionálně inovační strategie Jihomoravského kraje 2021–2027,
- Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2012–2020,
- Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2021+,
- Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Jihomoravském kraji za školní rok 2018/2019.

3.5 Další vybrané materiály používané při zpracování koncepce

- Analýza stavu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty – zmapování, popis a vyhodnocení současného stavu zajištění EVVO v počátečním vzdělávání na území České republiky (zpracovaná pro MŠMT, 2009).
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2015). Druhý věk strojů: práce, pokrok a prosperita v éře špičkových technologií. Brno: Jan Melvil Publishing.
- Daniš, Petr. Děti venku v přírodě: ohrožený druh?: proč naše děti potřebují přírodu pro své zdraví a učení. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2016. ISBN 978-80-7212-610-1.
- Environmentální výchova jako průřezové téma: podkladová studie, Jan Činčera, Masarykova univerzita Brno, 2017.
- Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (pracovní verze ze dne 31. 10. určená k diskusi).
- Kolektiv 2019: Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+: připomínky k pracovní verzi ze dne 31. 10. 2019.
- Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty vybraných krajů České republiky:
  - Koncepce EVVO kraje Vysočina pro období 2018–2025,
  - Koncepce EVVO Moravskoslezského kraje na období 2014–2020,
  - Koncepce EVVO v Královéhradeckém kraji na období 2016–2025,
  - Krajská koncepce EVVO hl. m. Prahy na období 2016–2025,
  - Krajská koncepce EVVO Zlínského kraje pro období 2014–2022.
- Krajská koncepcia Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy v Trenčianskom samosprávnom kraji do roku 2030.
- OECD. (2018). The future of education and skills. Education 2030. Paris: OECD.
- OECD. (2019). Trends Shaping Education 2019. https://doi.org/10.1787/trends_edu-2019-en.
- Prensky, M. (2001). „Digital Natives, Digital Immigrants“. In On the Horizon, October 2001, 9 (5). Lincoln: NCB University Press.
- Storey, D. Issues of integration, participation and empowerment in rural development: The case of LEADER in the Republic of Ireland. Journal of Rural Studies, 15(3), 1999. 307–315.

4 NÁVRHOVÁ ČÁST

4.1 Cílové skupiny

Cíle a opatření krajské koncepce EVVO jsou zaměřeny na všechny obyvatele Jihomoravského kraje. Jde především o tyto skupiny:

Oblast školství:

- děti v mateřských školách,
- žáci základních, středních a vyšších odborných škol; studenti vysokých škol,
- pedagogičtí pracovníci,
- management škol,
- provozní pracovníci škol a školských zařízení,
- rodiče.

Oblast mimoškolního environmentálního vzdělávání a výchovy dětí a mládeže:

- děti a mládež,
- vzdělavatelé v této oblasti.

Veřejnost

Oblast veřejné správy:

- členové Zastupitelstva a Rady JMK,
- úřady a zastupitelstva obcí v Jihomoravském kraji,
- zaměstnanci krajského úřadu a organizací zřizovaných JMK,
- instituce, věnující se ochraně přírody a její pracovníci,
- svazky obcí.

Podnikatelský sektor:

- malé a střední podniky,
- velké podniky,
- OSVČ.

Neziskový sektor:

- pracovníci, členové, dobrovolníci a vedoucí neziskových organizací, včetně MAS.

Oblast mezinárodní spolupráce:

- zahraniční partneři ze všech výše zmíněných oblastí.

Cíle koncepce do značné míry respektují tuto strukturu. Neziskový sektor a mezinárodní spolupráce jsou obsaženy průřezově v jednotlivých kapitolách. Naopak v kapitole Inovace v EVVO jsou zastoupeny cílové skupiny ze všech oblastí.

4.2 Udržitelnost systému a prostředí pro EVVO a EP

Analýza současného stavu

EVVO má v JMK více než padesátiletou historii, která byla započata zejména praktickou ochranou přírody a krajiny. Dobrovolníci účastníci ochranných akcí postupně zjišťovali, nakolik pro svoje aktivity potřebují mít dostatek informací a odpovídající vzdělání. Vznikla řada nevládních organizací a ta se dále sdružovala do neformálních seskupení, která se po roce 1989 ustavila do občanských sdružení, nadací i školských zařízení. V současnosti se jedná o zavedenou oblast s dlouhodobě fungujícím systémem zakotveným institucionálně, personálně, programově, procesně i legislativně ve veřejné správě a neziskovém sektoru, ve školním i mimoškolním celoživotním vzdělávání a výchově. Technické zázemí EVVO a EP je díky investicím ze SFŽP a fondů EU za uplynulá plánovací období na dobré úrovni.

Jihomoravský kraj patří v rámci republiky k regionům, který dlouhodobě podporuje environmentální výchovu a její rozvoj, zejména v oblasti formálního vzdělávání a zájmového vzdělávání. Kraj hned po svém vzniku v roce 2002 zřídil vlastní příspěvkovou organizaci za účelem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty dětí, mládeže a dospělých. Zároveň vytvořil koncepci EVVO a ustavil Krajskou koordinační skupinu (KKS), kterou tvořili členové RJMK a vedoucí odborů životního prostředí, školství a regionálního rozvoje, dále zástupci Lipky. K vybraným tématům byli přizváni zástupci NNO. KKS je zodpovědná za tvorbu a plnění jednotlivých akčních plánů. Jednotlivé úkoly rozděluje mezi odbory, Lipku a další organizace.

Akční plány vždy obsahovaly úkoly, které byly financovány z rozpočtu JMK. Zásadním úkolem byla podpora EVVO realizované NNO a školami zřizovanými obcemi. Rozdělovaná částka v rámci dotačního titulu se pohybovala od 640 tis. Kč do 2 135 tis. Kč. V roce 2020 byl dotační titul zrušen z důvodu nedostatku finančních prostředků způsobeného pandemií koronaviru. Na další úkoly pak byly každoročně rozdělovány částky ve výši od 1 250 tis. Kč do 3 485 tis. Kč. Celková částka na EVVO poskytnutá z rozpočtu kraje v období 2011–2020 činila 21 mil. Kč.

Finanční prostředky EVVO v letech 2011–2020 (v tis. Kč)

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	celkem
Dotační titul EVVO	1 140	640	796	799	800	951	1 428	2 135	1 872	0	10 561
Plnění úkolů Akčního plánu	1 812	1 250	1 794	1 486	1 561	1 348	3 179	1 350	1 790	1 314	10 542
celkem	2 952	1 890	2 590	2 285	2 361	2 299	4 607	3 485	3 662	1 314	21 103

Byly poskytnuty na vydávání a distribuci metodických materiálů do škol, podporu specializačních studií pro školní koordinátory EV, konferencí pro učitele všech typů škol, tvorbu školních přírodních zahrad a učeben, oceňování diplomových prací s environmentální tematikou, vzdělávání vedoucích zájmových kroužků, vydávání Jihomoravských Ekolistů, environmentální vzdělávání zaměstnanců krajského úřadu, osvětové akce pro veřejnost apod. V posledních dvou letech se mezi úkoly akčních plánů dostávala nová témata nezahrnutá v koncepci, např. zahradní terapie.

Cílový stav

EVVO a EP má pevné zázemí a zakotvení v klíčových institucích veřejného a neziskového sektoru, zejména ve veřejné správě na všech úrovních, ve školách všech stupňů a ve specializovaných pracovištích EVVO a EP (jako jsou např. střediska ekologické výchovy, ekologické poradny, domy přírody, návštěvnická střediska), a dále v pestrém spektru dalších výchovně vzdělávacích, osvětových a kulturních institucí. Na dobré úrovni zde funguje koordinace činností mezi jednotlivými aktéry EVVO. JMK je při plánování, uskutečňování a monitorování EVVO a EP nejen otevřený připomínkám, ale sám proaktivně usiluje o zastoupení různých úhlů pohledu napříč sektory a resorty. Cíleně a soustavně zapojuje všechny významné činitele – jak formou trvalých pracovních orgánů, tak ad hoc pracovních skupin k právě řešeným tématům. JMK se řídí pravidelně vyhodnocovaným akčním plánem plnění krajské koncepce EVVO. Pracovníci v EVVO a EP mají v oboru dlouhodobou pracovní perspektivu, zapojují se do specifického celoživotního vzdělávání a jejich práce je oceňována a odměňována. Věnují se aktuálním environmentálním tématům (změna klimatu a její dopady, snižování biodiverzity, cirkulární ekonomika apod.) a zaměřují se nejen na předávání znalostí, ale i na rozvoj dovedností klíčových pro environmentálně odpovědné jednání (výchova k aktivnímu občanství, podnikavosti, rozvoj badatelských dovedností a kritického myšlení). EVVO a EP jsou součástí národní legislativy, jsou zakotveny v zákonech a navazujících právních předpisech i programových a vzdělávacích dokumentech veřejné správy. Finanční podpora je směřována k lidem, kteří jsou nositeli obsahu EVVO a EP. Současným cílem je zabezpečit dlouhodobě udržitelné fungování systému a jeho odolnost vůči krátkodobým výkyvům.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti plánování a koordinace EVVO

- U1: Pravidelně **plánovat, sledovat a vyhodnocovat plnění krajské koncepce EVVO**. Při aktualizacích zajišťovat soulad se SP EVVO a EP, operativně reagovat na společenský vývoj, pravidelně rozpracovávat koncepci EVVO prostřednictvím dvouletých krajských akčních plánů EVVO a po čtyřech letech zhodnotit probíhající koncepci rozsáhlou revizí.
- U2: Konkrétními kroky **posilovat kapacitu JMK v oblasti integrace, koordinace, síťování, spolupráce a otevřené komunikace** – a to v rámci resortů a sektorů, ale i průřezově (mezioborově, mezisektorově, meziresortně) a také propojení EVVO a EP s příbuznými koncepty a s celým systémem vzdělávání.
- U3: **Sledovat potřeby rozvoje Lipky – školského zařízení pro environmentální vzdělávání Brno**, příspěvkové organizace, kterou zřizuje k zajištění a koordinaci EVVO dětí, mládeže a dospělých v JMK.
- U4: **Podporovat činnost nevládních neziskových institucí a organizací v kraji zaměřených na EVVO**.
- U5: **Propojovat EVVO s dalšími oblastmi vzdělávání**, např. se vzděláváním k podnikavosti, s mediální výchovou, s globálním rozvojovým vzděláváním apod., to vše s ohledem na případné změny socioekonomického vývoje společnosti.
- U6: Zajistit **fungování Krajské koordinační skupiny**, jejímž úkolem je koordinace naplňování krajské koncepce EVVO.
- U7: **Zajistit udržitelnost a propagaci aktuálních cílů v oblasti EVVO** pořádáním krajských konferencí a vydáváním tiskovin, správa **aktuální databáze kontaktů** institucí poskytujících EVVO.

- U8: Podpořit **vznik platformy pro rozvoj klimatického vzdělávání v JMK** se zapojením příspěvkových organizací, neziskových organizací i státních institucí, která bude pracovat na společně stanovených cílech v této oblasti a vzájemně svoji činnost koordinovat
- U9: **Systematicky a transparentně vyhlašovat dotační tituly na podporu projektů EVVO a financovat tak rozvoj systému EVVO a EP na území JMK**, aktivity reagující na aktuální situace a environmentální problémy (dle návrhu KKS) podporovat prostřednictvím zakázek, které budou realizovat vítězové výběrových řízení.

Cíle a opatření v oblasti infrastruktury

- U10: **Podporovat projekty předkládané do výzev operačních programů OPŽP, Norských fondů, OP JAK apod.** (stavební úpravy stávající infrastruktury a pořízení vybavení) **zaměřené na budování infrastruktury pro EVVO škol a školských zařízení všech stupňů** (přírodní a venkovní učebny, školní a přírodní zahrady, klimatické zahrady, laboratoře apod.) za účelem zvýšení kvality vzdělávání v EVVO včetně podnikavosti (např. rekonstrukce pracoviště Rychta) a zlepšení přístupu k inkluzivním a kvalitním službám v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a celoživotního učení. Finančně podporovat realizaci projektů zaměřených na EVVO (např. aktivní zapojení žáků do řešení environmentálních problémů na místní či globální úrovni a rozvoj podnikavosti).
- U11: Pravidelně **vyhodnocovat udržitelnost a využití vybudované infrastruktury** pro EVVO a EP v majetku kraje.
- U12: **Podporovat investiční příležitosti** na údržbu, rekonstrukce, rozvoj a budování nových kapacit **středisek ekologické výchovy a dalších vzdělávacích organizací**, podporovat projekty předložené do výzev OPŽP, které povedou k příkladnému environmentálně šetrnému provozu. Na základě cíle č. 1.3 připravované výzvy OPŽP **přizpůsobit výuku stávající změně klimatu**. Investovat do modernizace a budování nových vzdělávacích environmentálních center zaměřených na klimatickou výchovu, např. budování Domu přírody Bílých Karpat ve Veselí nad Moravou, vyřešení čištění odpadních vod SEV Kaprálov mlýn a dalších projektů zaměřených na EVVO.
- U13: Konkrétními kroky se podílet na **posílení tématu EVVO ve strategických dokumentech JMK** (Strategie JMK21+, Program rozvoje JMK).

Doporučení

- U14: Podporovat a rozšířit možnosti **uplatňování environmentálních požadavků při zadávání veřejných zakázek a nakupech** státní správy a samosprávy.
- U15: Podporovat **projekty zaměřené na osvětu a vzdělávání směřující k řešení sucha**.

4.3 Školství (bez DVPP)

Analýza současného stavu

V Jihomoravském kraji se environmentální výchova realizuje na školách i prostřednictvím environmentálně zaměřených organizací. Přímo na školách se ekologii a environmentálním problémům věnují žáci v jednotlivých vyučovacích předmětech, do nichž jsou různou měrou začleněna průřezová témata, dále pak prostřednictvím dílčí projektové výuky i celoškolských pro-environmentálně zaměřených akcí. Současně se školy zapojují do samostatných dlouhodobých projektů a programů, jako jsou Ekoškola či Škola pro udržitelný život. Do programu Ekoškola je v Jihomoravském kraji zapojeno 40 škol a programu Škola pro udržitelný život se účastní 22 škol. Ekologický institut Veronica pak organizuje celorepublikovou školní soutěž na téma změny klimatu s názvem CO₂ liga. Na části školách fungují proškolení koordinátoři EVVO, kteří usilují o systémové uchopení EVVO formou víceletých i ročních plánů EVVO. V současnosti je řediteli pověřeno **25** koordinátorů v MŠ, **147** koordinátorů v ZŠ a **48** koordinátorů v SŠ. Část koordinátorů absolvovala specializační studium pro výkon specializované činnosti environmentální výchova (**10** MŠ, **49** ZŠ a **20** SŠ). Pro školní koordinátory jsou pořádány vzdělávací semináře a jsou podporováni ve vzájemném sdílení zkušeností. Některé školy se věnují environmentální výchově dlouhodobě a poskytují příklady dobré praxe těm školám, které s EVVO teprve začínají. Jihomoravský kraj také každoročně finančně podporuje soutěžní přehlídku žákovských projektů z oblasti environmentálního vzdělávání s názvem ENERSOL a podílí se na vyhlášení soutěže studentských prací (diplomových a bakalářských) zaměřených na problematiku životního prostředí se vztahem k území jižní Moravy. Spolupráce mezi jednotlivými stupni základních a středních škol byla spíše vzácná.

Environmentálnímu vzdělávání se v kraji věnuje Lipka a další organizace, jmenovitě Ekologický institut Veronica, Nadace Partnerství, střediska volného času zřízená JMK (SVČ Lužánky), střediska ekologické výchovy (Kapráluv mlýn, EkoCentrum Brno, Ekocentrum Trkmanka, SEV Hlídka při Zoo Brno, CEV Hanácký statek při Zooparku Vyškov), Rezekvítek, Stanice zájmových činností při Zoo Brno, NP Podyjí, tři správy CHKO (Bílé Karpaty, Moravský kras a Pálava) či specializovaná pracoviště DDM, jako je Přírodovědná stanice Kamenáčky. Ekologická výchova je v těchto zařízeních uskutečňována především formou jednodenních či vícedenních výukových programů, kterých se účastní zejména žáci základních a mateřských škol, u pobytových programů i žáci středních škol. Významná část těchto organizací je členy Sítě SEV Pavučina. Při porovnání **jednodenních výukových programů mezi roky 2011 a 2019**, které se konaly u členů Sítě SEV Pavučina, došlo v minulém programovém období k nárůstu **jejich počtu o 25 %** a **počet účastníků se zvýšil o 35 %**. V roce 2019 se konalo **2 385 akcí pro 52 756 účastníků**. Celkem se za období 2011–2019 realizovalo **18 285 jednodenních výukových programů s celkem 388 603 účastníky**. Při **srovnání pobytových výukových programů mezi roky 2011 a 2019** došlo k výraznému zvýšení jejich počtu, který se **ztrojnásobil**, a **počet účastníků narostl 3,5x**. V roce 2019 se tedy konalo **170 pobytových akcí pro 4 525 účastníků**.

Klíčovým tématem Státní politiky životního prostředí je **změna klimatu**. Ta souvisí i s dalšími tématy SPŽP, jimiž jsou ochrana přírody a krajiny, udržitelné využívání zdrojů a bezpečné prostředí. Změna klimatu je považována za největší současnou globální hrozbu. O její závažnosti svědčí i studentské stávky za klima (Fridays for Future), které se konaly i v Jihomoravském kraji. K tématu vznikají v JMK koncepční strategické dokumenty (např. Zásady pro rozvoj adaptací na změnu klimatu ve městě Brně jako součást východisek pro zpracování Strategie pro Brno 2050,

Opatření 3.1: Zmírnění dopadů klimatických změn v Programu rozvoje Jihomoravského kraje 2018–2021) i konkrétní projekty (např. Adaptace na klimatické změny pomocí zelené infrastruktury v INTERREG V-A Rakousko-ČR).

Kraj od roku 2016 současně podporuje **propojení EVVO s podnikavostí** – garantem pro tuto oblast je v Krajském akčním plánu rozvoje vzdělávání v JMK tematická pracovní skupina Podpora kompetencí k podnikavosti, iniciativě a kreativitě (včetně environmentálního vzdělávání), kde jsou zastoupeni převážně učitelé ze škol JMK, zástupci Lipky a Jihomoravského inovačního centra (JIC). Během realizace implementačního projektu KaPoDaV (2017 až 2020; Podpora kariérového poradenství, podnikavosti pro udržitelný rozvoj a dalšího vzdělávání v JMK) Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání v JMK byla pilotně ověřena praktická aplikace klíčové kompetence k podnikavosti do výuky i dalšího vzdělávání pedagogů. Lipka navázala spolupráci s JIC. Obě organizace společně usilují o to, aby žáci měli ve školách příležitosti zažít podnikavost, aby trénovali, jak řešit problémy profesního, společenského i osobního života, a přitom vytvářeli hodnoty, které souzní s cíli udržitelného rozvoje (tzv. SDGs). Ve stejné oblasti lze využít i výsledky projektu CASE (Competencies for a sustainable socio-economic development), který realizovalo konsorcium pod vedením Wirtschaftsuniversität Wien a v JMK se ho účastnila Katedra environmentálních studií FSS MUNI a SEV Kaprálov mlyn.

Cílový stav

Na převážné většině základních a středních škol pracují **koordinátoři EVVO**, kteří jsou pro tuto roli vnitřně motivováni, pro svoji činnost proškoleni ve specializačním studiu a jsou za ni náležitě odměňováni. Mnozí spolupracují s proškolenými koordinátory podnikavosti (dále P-koordinátor) a sami propojují EVVO s výchovou k podnikavosti. Koordinátoři EVVO zajišťují začlenění aktuálních environmentálních témat (zejména změnu klimatu) do výuky napříč předměty a ročníky, do ŠVP pak zpracovávají a zařazují plány EVVO aktualizované podle měnících se vzdělávacích potřeb a směřující ke stále vyšší ekologické gramotnosti žáků i zaměstnanců škol. Současně zřizovatelé a vedení škol realizují opatření vedoucí k ekologicky příznivějšímu, zejména nízkouhlíkovému provozu škol. Většina škol má zpracován svůj školní program EVVO, který zohledňuje i rozvoj klíčové kompetence k podnikavosti. Řada škol také realizuje vlastní ekologické projekty či vzdělávání zaměřené na přímé kontakty dětí s přírodou, na hodnoty místa a komunity (místně zakotvené učení), na porozumění ekologickým zákonitostem, problémům, konfliktům a možným způsobům jejich řešení, na aktivní zapojování žáků do ekologizace prostředí škol a jejich okolí, respektive do řešení problémů životního prostředí s důrazem na problematiku změny klimatu v širších souvislostech, zahrnující mitigační a adaptační opatření. Tím zároveň školy a školská zařízení navazují na připravovanou výzvu Operačního programu Životní prostředí (OPŽP) a jeho specifický cíl (č. 1.3) *Přizpůsobení se změně klimatu, prevence rizik a odolnost vůči katastrofám*. Obsah a metody vzdělávání pak odpovídají moderním požadavkům a nastavení Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK), který přiměřeným způsobem reaguje na nový vývoj v oblasti vzdělávání pro udržitelný rozvoj a pomáhá adaptovat vzdělávací systém na dynamické změny v životním prostředí a na společenský vývoj spojený s rozvojem nových technologií, digitalizací, internacionalizací, cirkulární a nízkoe emisní ekonomikou apod.

Pro státní politiku životního prostředí, a tedy i **pro Jihomoravský kraj**, je klíčovým tématem **ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší**. Změna klimatu je zahrnuta do systému EVVO a EP prostřednictvím vhodného didaktického využití vědeckých poznatků, vypracováním metodik a programů směřujících ke všem významným cílovým skupinám.

Školy samy nebo ve spolupráci se školskými zařízeními, SEV, firmami, institucemi, odborníky a veřejností rozvíjejí kompetence k environmentálně odpovědnému jednání, vedou tak žáky k angažovanosti a participaci na řešení problémů. Školy aktivně a pravidelně sdílejí dobrou praxi mezi sebou i mezi jednotlivými stupni sekundárního, postsekundárního i terciárního vzdělávání. Školám je poskytována průběžná metodická, odborná i mentorská

podpora. Do sítě škol zaměřených na EVVO je zapojena alespoň čtvrtina škol v kraji. Školy i organizace, pracující s dětmi a mládeží, jsou k této činnosti motivovány ohodnocením ze strany kraje, finančními příspěvky a granty. Mateřským, základním i středním školám, školským zařízením a organizacím pracujícím s dětmi a mládeží, které o to projeví zájem, je poskytován pravidelný informační servis (např. síť M.R.K.E.V. a Mrkvička), průběžná metodická i konzultační pomoc a pestrá nabídka programů, pomůcek i projektů EVVO včetně ekologického poradenství. Výuka v terénu, na školních zahradách a obecně v kontaktu s přírodou je široce podporována jako plnohodnotný a nezbytný způsob vzdělávání ve školách všech stupňů i v dalších vzdělávacích zařízeních a jsou pro ni vytvořeny vhodné podmínky. Dále je posilováno propojení s firmami (a odborníky) v různých profesích, které hospodaří šetrně s ohledem na ŽP. Děti a mládež se tak dostávají do kontaktu s praktickým životem, resp. praktickými příklady environmentálně odpovědného jednání firem i úřadů. Rovněž jsou zachovány a rozšiřovány možnosti pro spontánní aktivity, nestrukturované trávení času dětí v přírodě. Nabídka EVVO v JMK se zaměřuje nejen na aktuální environmentální témata, ale také na kompetence potřebné pro aktivní občanské zapojení či na rozvoj podnikavosti, iniciativy a kreativity v souladu s cíli udržitelného rozvoje.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti metodické podpory

- Š1: Poskytovat školám všech stupňů a školským zařízením **odborně-metodickou, mentorskou a propagační podporu** při výuce a koordinaci EVVO. Podporovat nastavování kvality ve výuce, zdůrazňovat zajištění bezpečného prostředí pro žáky i učitele, provázanost teorie s praxí, předávání odpovědnosti za vlastní učení žákům. Realizovat projekty zaměřené na EVVO, podnikavost i na postupnou ekologizaci prostředí škol, jejich pozemků a okolí.
- Š2: Zajistit **pravidelný informační servis a průběžnou metodickou a konzultační pomoc** školám všech stupňů **(v návaznosti na existující síť M.R.K.E.V. a Mrkvička)**, motivovat další školy všech stupňů a školská zařízení k zapojení **do sítě zaměřených na EVVO** a k vzájemné komunikaci a spolupráci i mezi jednotlivými stupni škol. Podporovat programy EKOŠKOLA, CO₂ liga a Škola pro udržitelný život, Venkovní výuka, Les ve škole, Globe aj.
- Š3: **Zpracovat vzdělávací i metodické materiály a doporučení** se zaměřením na klimatické vzdělávání, občanské vzdělávání, venkovní výuku, stav životního prostředí, podporu vnímavosti a vztahu k místu, badatelství, akční strategie a odpovědné jednání, podporu rozvoje kompetencí pro celoživotní učení, podnikavost a využití školních i přírodních zahrad. Tyto materiály následně distribuovat do škol.
- Š4: Konkrétními kroky **podporovat změny vzdělávání spojené se Strategii 2030+**, především kompetenční pojetí kurikula, posílení formativního hodnocení, význam aktivního odpovědného občanství a udržitelného rozvoje, spravedlivé šance na vzdělání pro všechny žáky.
- Š5: Konkrétními kroky **podporovat naplňování Vzdělávacích cílů a relevantních témat EVVO a EP Státního programu EVVO a environmentálního poradenství na léta 2016–2025** (např. síťování zkušeností z výuky, popularizace environmentálních témat, podpora výzkumu aj.).
- Š6: Konkrétními kroky **podporovat rovný přístup ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání a odborné přípravě**, od předškolního vzdělávání až po terciární úroveň, včetně usnadnění vzdělávací mobility pro všechny.
- Š7: **Publikovat či jinak zveřejňovat příklady dobré praxe škol** s výrazným zaměřením ŠVP i výuky na kontakt dětí s přírodou, klimatické vzdělávání a další klíčová témata a inovace v EVVO.

- Š8: **Budovat atmosféru spolupráce a kolegiálního sdílení**, realizovat společná setkávání koordinátorů/motivovaných učitelů zaměřená na vyjasňování společných cílů a nastavování řešení a podporu v jejich konkrétní realizaci na dané škole, využít nabídky škol fungujících jako Centra kolegiální podpory v EV a přírodovědných tématech.

Cíle a opatření v oblasti programové nabídky

- Š9: Poskytovat školám všech stupňů **kvalitní nabídku jednodenních i pobytových výukových programů**, které budou reflektovat aktuální problémy životního prostředí. Podporovat střediska ekologické výchovy, která tento typ vzdělávání dlouhodobě poskytují.
- Š10: **Podporovat EVVO v mateřských školách** např. nabídkou celoročních projektů pro MŠ, rozvíjet vnímání přírody, schopnosti pobývat v přírodě, učit děti aktivně spolupracovat, vytvářet vztah k místu.
- Š11: Konkrétními kroky **podporovat tvorbu a realizaci vzdělávacích programů zaměřených na klimatické vzdělávání, v souladu s obsahovým tématem klima v souvislostech v SP EVVO**. Motivovat školy k začlenění tématu klima v souvislostech do ŠVP a k dialogu s aktéry (např. místní spolky, zastupitelé, občané atp.) v rámci místa a regionu.

Cíle a opatření v oblasti environmentálních výzev

- Š12: Podporovat **příležitosti, kreativitu a angažovanost žáků a studentů v komunikaci a řešení environmentálních témat**. Zohlednit zejména školy s větším počtem žáků pocházejících ze sociálně ohrožených skupin.
- Š13: Konkrétními kroky **podporovat bezprostřední kontakt žáků a studentů všech stupňů škol s přírodou a praxí**, motivovat v tomto smyslu školy k úpravě ŠVP tak, aby se orientovaly na výuku žáků v reálném světě i praktický život ve své komunitě, vytvořit organizační podmínky a doporučení pro to, aby učitelé mohli bezpečně realizovat terénní výuku s celými třídami (např. umožnit zajištění potřebného počtu pedagogů a doprovázejících osob v běžných třídách škol, podporovat blokovou výuku a tandemovou výuku). **Motivovat školy** všech stupňů a školská zařízení **k participativnímu přístupu a projektům i aktivitám s pozitivním dopadem na rozvoj obcí, posílení vztahů uvnitř komunity a k aktivnímu zapojení do svobodné občanské společnosti**, včetně vnitřní motivace absolventů škol k zisku zaměstnávání dle principů udržitelného rozvoje.
- Š14: Konkrétními kroky rozvíjet a podporovat **tvorbu přírodních školních zahrad a permakulturních zahrad**, podporovat jejich využívání prostřednictvím metodické a další podpory (zahradní pedagogika, badatelsky orientované učení, zahradní terapie, venkovní výuka, projektová výuka se skutečným zapojením žáků), a to i pro znevýhodněné žáky. Zajišťovat poradenství a certifikaci „Přírodních nebo ukázkových zahrad“ pro školy všech stupňů v Jihomoravském kraji, rozvinout praxe vysokoškoláků v možnostech zahradní terapie (především sociální a speciální pedagogové).
- Š15: **Podpořit SEV v realizaci environmentálního vzdělávání na univerzitách**, podpořit uskutečňování praxí vysokoškoláků v SEV, při praxích se zaměřit na rozvoj dovedností v oblasti ekologické výchovy, zemědělství, lesnictví i ochrany přírody a krajiny.
- Š16: Vytvářet na školách v JMK odpovídající **prostředí s moderním obsahem a metodami vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje s využitím podpory OP JAK**.

Cíle a opatření v oblasti environmentálně šetrného provozu

- Š17: V oblasti environmentálně šetrného provozu škol a školských zařízení vytvářet vzdělávací a metodické materiály i doporučení, konkrétními kroky **podporovat své organizace k vyhodnocování svého provozu** ve vztahu k životnímu prostředí a **žadavat veřejné zakázky s environmentálními a sociálními kritérii**, a to v oblastech úspory vody, energií, předcházení plýtvání potravinami, předcházení vzniku odpadů, třídění odpadů, nízkouhlíkový provoz, adaptace na změnu klimatu apod.
- Š18: Vytvářet podmínky **pro zapojování škol do offsetových programů emisí CO₂**, které povedou ke snižování jejich uhlíkové stopy, budou snižovat provozní náklady a zároveň plnit vzdělávací účel.

Podpora konkrétních akcí

- Š19: Realizovat a propagovat krajské **přehlídky a soutěže pro žáky a studenty všech stupňů škol** zaměřených na EVVO, případně i na podnikavost.
- Š20: Pořádat s finanční podporou KrÚ JMK **soutěž diplomových prací s environmentální tematikou**.

Doporučení

- Š21: Konkrétními kroky podporovat systém vzdělávání mladých tak, aby cíleně docházelo k rozvoji jejich kompetencí **pro environmentálně odpovědné jednání**. Podporovat iniciativy mladých lidí směřující k jejich aktivnímu zapojení do veřejného prostoru.
- Š22: Rozvíjet znalosti, podpořit **výměnu zkušeností a zohlednit pedagogický výzkum v oblasti environmentální výchovy** včetně zhodnocení (evaluace) efektivity dostupných vzdělávacích programů a strategií.
- Š23: Systematicky a plošně podporovat žáky a studenty **v rozvoji podnikavosti**, iniciativy a kreativity v souladu s cíli udržitelného rozvoje a se Strategii 2030+.
- Š24: **Motivovat k místní spolupráci aktérů ochrany přírody** (např. Správa NP Podyjí, správy všech CHKO v JMK, AOPK ČR, zoologických a botanických zahrad apod.), odborníků (zástupci firem či neziskového sektoru), podnikavých mladých absolventů školy (příkladů dobré praxe) **s žáky a studenty**, kteří v místě žijí (vedení zájmových kroužků v těchto institucích, vytváření a poskytnutí prostor pro výuku v terénu či v zařízeních firem a organizací (např. botanika v botanické zahradě, zoologie v zoo, programy lesní pedagogiky, stáž nebo stínování ve firmách fungujících v souladu se zásadami udržitelného rozvoje apod.).

4.4 Další vzdělávání pedagogických a provozních pracovníků škol a školských zařízení i pracovníků v mimoškolní EV

Analýza současného stavu

Vzdělávání pedagogů a pedagogických pracovníků v oblasti EVVO je nabízeno školám prostřednictvím příspěvkových organizací (Lipka, SSŠ, DDM) a neziskových organizací (NaZemi, Ekologický institut Veronica, Rezekvítek, Kapráluv mlýn a další). Pro rozvoj EVVO využívají školy přidělené finanční prostředky od zřizovatelů a vlastních nebo partnerských projektů (nejčastěji OP VVV, SFŽP, Erasmus). Pružnější přístup ke vzdělávání v oblasti EVVO umožňují Šablony I a II (MŠMT). Široká nabídka a dostupnost financí na vzdělávání ve školách zřejmě souvisí s nárůstem v počtu těchto akcí a také v počtu účastníků (ze statistik členů celostátní Sítě SEV Pavučina vyplývá, že se za posledních 10 let počet akcí ztrojnásobil).

Jihomoravským krajem je podporováno specializační studium k výkonu specializovaných činností v oblasti environmentální výchovy, které realizují Lipka a VIS Bílé Karpaty a každoročně jimi prochází asi kolem 45 účastníků. Ti se pak stávají koordinátory EV ve školách i dalších vzdělávacích institucích. Mezi vzdělávacími akcemi podporovanými JMK dominují každoroční konference EV (KONEV a Konvička), kterých se účastní kolem 200 učitelů všech stupňů škol, a Národní konferenci EVVO a EP, realizovaná jako zakázka pro MŽP. Odbor školství KrÚ JMK také organizuje konference orientované na výchovu ke zdraví „Zdraví nás baví“. Vzdělávání je poskytováno také nepedagogickým pracovníkům škol. V rámci projektu dlouhodobé spolupráce mezi MŽP a Sítí středisek ekologické výchovy Pavučina realizuje Kapráluv mlýn každoročně semináře pro programové pracovníky poskytovatelů EVVO a EP. V roce 2020 realizovalo toto skautské ekovýchovné středisko i Veletrh ekologické výchovy.

Pedagogičtí pracovníci mohou čerpat podporu také v rámci projektů a dotačních titulů, které realizují příspěvkové i neziskové vzdělávací organizace čerpající z OP VVV a SFŽP. Zaměření těchto projektů se v posledním operačním období posunulo od jednorázových seminářů k dlouhodobé podpoře a spolupráci. Příkladem mohou být projekty Mistři kolegiální podpory v oblasti přírodovědné gramotnosti či Kolegiální podpora v síti Mrkvička. Tematicky se projekty zaměřovaly širěji na rozvoj kompetencí (projekty: CIVIS – rozvoj občanských a sociálních kompetencí k odpovědnému jednání k přírodě a lidem, Kids for eco-action – podpora environmentálního vzdělávání dětí z MŠ a jejich učitelů, CVYK – podpora učitelů v osvojování formativního hodnocení), ale i více prakticky k terénní či venkovní výuce: (Edugard – využití školních pozemků a vzdělávání žáků, učitelů a VŠ studentů, Výchova a podpora vzdělanosti v oblasti významu lesních ekosystémů a podmínek zachování jejich diverzity, Venkovní učitel). Prostřednictvím podpory Kanceláře Jihomoravského kraje pro mezinárodní spolupráci byl také podpořen rozvoj EV ve Svaljavském regionu na Zakarpatské Ukrajině. V období 2019-2021 jsou realizovány projekty na budování kapacit a spolupráci neformálního a formálního vzdělávání (BUDKA, Skauting pro školy).

Dlouhodobá spolupráce v pregraduální přípravě budoucích učitelů probíhá především mezi Lipkou a Institutem celoživotního vzdělávání Mendelovy univerzity v Brně, a především s Masarykovou univerzitou v Brně, konkrétně Katedrami primární a sociální pedagogiky, Katedrou tělesné výchovy a výchovy ke zdraví na Pedagogické fakultě a s Katedrou environmentálních studií na Fakultě sociálních studií (Lipka je fakultním zařízením PdF MUNI).

Kaprálův mlýn spolupracuje s Katedrou environmentálních studií FSS MUNI, Ústavem pedagogických věd FF MUNI a s Fakultou stavební VUT v Brně.

Cílový stav

Vzdělávací zařízení poskytují systematickou, diferencovanou, cílenou, inovativní a výzkumem potřeb podpořenou nabídku dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti školní i mimoškolní EVVO a globálního rozvojového vzdělávání (GRV), vyváženě pokrývající různé skupiny pedagogických pracovníků, studentů relevantních oborů VŠ, dobrovolných pracovníků s dětmi a mládeží, vychovatele školních družin, provozní pracovníky škol a školských zařízení a veřejnost. Speciální pozornost je soustředěna na vedoucí pracovníky škol a koordinátory EVVO, učitele ekologických, přírodovědných i humanitních předmětů a oborů, asistenty pedagoga a další pedagogy s hlubším zájmem o danou problematiku. Učitelé považují za běžnou součást EVVO možnost využívat přímou podporu ve školách (formou mentoringu, konzultací, přímé metodické podpory) a on-line kurzů. Nabídka tematicky reaguje na aktuální environmentální otázky. Pravidelně jsou pořádána specializační studia pro školní koordinátory EVVO včetně pedagogů z mateřských škol. Dochází ke zkvalitnění pregraduální přípravy učitelů v souladu s potřebami praxe a současnými environmentálními výzvami, tedy především se změnou klimatu a ochranou biodiverzity.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti metodické podpory

- DV1: Zajistit **další běhy specializačního studia** k výkonu specializovaných činností v oblasti environmentální výchovy a podporovat alternativní vzdělávací cesty k získání pedagogické kvalifikace.
- DV2: Nabízet podporu pedagogickým pracovníkům prostřednictvím **projektů a dotačních titulů**.
- DV3: Podílet se na **pregraduální přípravě budoucích učitelů** spoluprací na jejich výuce s Pedagogickou fakultou MUNI a dalšími fakultami vysokých škol a středních pedagogických škol, směřovat k jejímu rozšíření a zkvalitnění v oblasti formálního i neformálního vzdělávání, zvyšovat podíl praktického výcviku v terénu, v praxi a v zařízeních specializovaných na EVVO.
- DV4: Konkrétními kroky **podporovat učitele v osvojení trendů spojených se Strategií 2030+** (důraz na kompetenční pojetí, posílení formativního hodnocení, význam aktivního odpovědného občanství a udržitelného rozvoje, spravedlivé šance na vzdělání pro všechny žáky).
- DV5: Konkrétními kroky **podporovat učitele v osvojení principů občanského vzdělávání**, které mj. vede žáky k porozumění celosvětovému vývoji a udržitelnosti. Přispívat ke zvyšování kvality, a účinnosti odborné přípravy směrem ke klíčovým kompetencím v oblasti EV. Podporovat komplexní profesní rozvoj (profesionalizační kontinuum).
- DV6: Konkrétními kroky **podporovat učitele při naplňování vzdělávacích cílů a relevantních témat EVVO a EP dle Státního programu EVVO a environmentálního poradenství na roky 2016–2025**.
- DV7: Podporovat **spolupráci koordinátorů EVVO a učitelů se zájmem o EV** formou pedagogického leadershipu nebo setkávání a sdílení materiálů ke konkrétním environmentálním tématům, na školách i napříč školami. Podporovat pozici koordinátorů v jejich roli v celém učitelském sboru s možností obrátit se na mentorskou podporu.
- DV8: Podporovat využívání **školních zahrad, přírodních zahrad a permakulturních zahrad** jako učeben i jako nástrojů reakce na změnu klimatu i prostředku pro práci se znevýhodněnými skupinami (zahradní

terapie) prostřednictvím **realizace odborného vzdělávání, poradenství**, besed, konferencí, výstav, přednášek a publikační činnosti směrem k pedagogům a provozním pracovníkům MŠ, ZŠ a SŠ v oblasti ukázkových nebo přírodních školních zahrad. Podporovat nově vzniklou vzdělávací oblast zahradní terapie.

- DV9: Podporovat **výměnu zkušeností** a spolupráci lektorů EVVO.
- DV10: **Podpořit zapojení učitelů do projektů inovujících vzdělávací obsahy, metody a formy v souladu se Strategii 2030+** (důraz na kompetenční pojetí výuky směrem k odpovědnému jednání k přírodě, snižování nerovností ve vzdělávání) **a do projektů dlouhodobé metodické a mentorské podpory.**

Cíle a opatření v oblasti nabídky DVPP

- DV11: **V nabídce a při vzdělávání pedagogů, škol a školských zařízení i pracovníků v mimoškolní EV** systematicky využívat větší míru **inovací**, jako jsou peer learning, mentoring, otevřené vzdělávání a kolegiální podpora, výchova k podnikavosti s environmentálním a společenským přesahem.
- DV12: Zajistit systém podpory profesního rozvoje vedoucích pracovníků škol a školských zařízení se zaměřením na kvalitu. Konkrétně se věnovat **vzdělávání ředitelů a provozních pracovníků škol** formou specializovaných kurzů a seminářů (zaměřených např. na nízkouhlíkový provoz, na využití lokálních potravin, biopotravin a regionálních produktů ve škole, dále informovat o přírodních zahradách, fair trade, suchu, hospodaření s vodou, chemickém znečištění, vzdělávat o energetických úsporách i energetickém managementu apod.), exkurzí do úspěšných škol v EVVO, poskytováním informací o EVVO na krajských poradách ředitelů škol a prostřednictvím e-mailové rozesílky.
- DV13: **Vzdělávat vedoucí zájmových oddílů a kroužků SVČ a DDM** v tématech EVVO a ochrany životního prostředí. Podporovat vzájemnou inspiraci a komunikaci environmentálních témat, zejména u vedoucích, kteří se primárně nezaměřují na oblast EVVO.
- DV14: Podporovat další **vzdělávání pracovníků středisek ekologické výchovy** a dalších pracovníků v mimoškolní výchově.
- DV15: **Podporovat vzdělávání pracovníků a dobrovolníků v neformálním vzdělávání ve spolupráci s organizacemi dětí a mládeže s celorepublikovou působností** (např. Junák, Pionýr, Asociace TOM aj.). Připravovat vzdělávání vzdělavatelů a činovníků těchto organizací.
- DV16: Pořádat každoročně **semináře pro programové pracovníky** poskytovatelů EVVO a EP.

Cíle a opatření v oblasti environmentálních výzev

- DV17: Zajistit **porozumění vzdělavatelů tématu změny klimatu**, pochopení příčin, dopadů, projevů, mitigačních a adaptačních opatření, jakož i **problematicke ochrany půdy, vody a biodiverzity.**

Podpora konkrétních akcí

- DV18: **Pořádat krajské konference EVVO** pro pedagogy, lektory a další zájemce z MŠ, ZŠ, SŠ a dalších školských zařízení (SVČ, DDM), např. KONEV, Konvička, Národní konference EVVO a EP, Zdraví nás baví a další.

Doporučení

- DV19: Podpořit přípravu a provedení **analýzy aktuálních potřeb pedagogů v oblasti vzdělávání** v EVVO a implementaci jejích závěrů do strategie.
- DV20: Podpořit vzdělavatele v **pravidelné analýze dopadů poskytovaných forem vzdělávání** a implementaci jejích závěrů do praxe.
- DV21: Podpořit **další vzdělávání provozních zaměstnanců škol v oblasti ekologického provozu**.
- DV22: Podpořit **další vzdělávání pedagogických pracovníků o hospodaření s vodou v JMK**. Vzdělávat o dopadech sucha, správném nakládání s vodou, zadržování vody v krajině aj. Pořádat na toto téma semináře, praktické exkurze a šířit vybrané metodiky.
- DV23: **Reagovat na vzrůstající počet asistentů pedagoga** (viz Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v JMK za školní rok 2018/2019) a nabídnout jim další možnosti vzdělávání v oblasti EVVO.

4.5 Environmentální vzdělávání a osvěta veřejnosti

Analýza současného stavu

Osvěta veřejnosti v environmentálních tématech se v Jihomoravském kraji těší tradičně hojnému a pestrému zastoupení jednotlivých aktivit. V poslední dekádě kraj každoročně podporoval akce jako **Den Země**, festival **Ekofilm**, **Národní konference EVVO** nebo **Týden lesů**. Současně vydával Jihomoravské Ekolisty, vzdělával veřejnost o zpětném odběru a recyklaci použitých elektrozařízení, sběru separovaného odpadu či informoval o adaptacích na změnu klimatu nebo o větší soběstačnosti. V kraji proběhly i výtvarné a literární soutěže Recyklíček a Voděnka. Současně byl iniciován vznik Asociace zahradní terapie. JMK se jako první kraj v republice v roce 2018 připojil ke kampani MŽP #DostByloPlastu, a to vlastní kampaní **#KrajBezPlastu**, jejímž cílem bylo omezení užívání jednorázových plastových obalů a dalších zbytečných plastů v regionu. Současně v kraji probíhala již tradiční celorepubliková akce **Uklidíme Česko**. Do osvěty veřejnosti se zapojila také řada organizací (Lipka, Kapráluv mlýn, Ekologický institut Veronica, Nadace Partnerství aj.), podílely se na pravidelné zájmové činnosti a volnočasových aktivitách, které jsou veřejnosti nabízeny prostřednictvím přírodovědných kroužků, klubů, výprav a táborů. Z **porovnání osvětových akcí pro veřejnost mezi roky 2011 a 2019**, které se konaly u členů Sítě SEV Pavučina, vyplývá, že počet akcí za minulé programové období narostl o 70 % a **počet účastníků se zčtyřnásobil**. V roce 2019 se 127 567 občanů zúčastnilo 407 osvětových akcí. Celkem za období 2011–2019 prošlo osvětovými akcemi v JMK **téměř 600 000 lidí**.

V kraji také fungovalo přibližně 16 ekoporaden, které nabízely poradenství například ve věcech přírodního stavitelství, domácí ekologie, dopravy, zahrad, úspory energií nebo ochrany životního prostředí a klimatu. Lipka, společně s vydavatelským a mediálním družstvem Kulturní noviny, Nadací Veronica a Katedrou environmentálních studií FSS MUNI, udělovala od roku 2017 každoročně Cenu za environmentální publicistiku **Ekopublika**. Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty pak dlouhodobě a koncepčně řeší problematiku interpretace místního dědictví v oblasti jihovýchodní Moravy. Zajišťuje provoz Informačního střediska CHKO Bílé Karpaty a školí terénní průvodce. Na dalších projektech se podílelo Zoo Brno, které realizovalo např. záchranné programy fauny ČR v oblasti ochrany přírody či ochrannářských kampaní EAZA a podílelo se na další osvětové činnosti.

Cílový stav

Obyvatelé Jihomoravského kraje si váží svého přírodního i kulturního dědictví a zajímají se o budoucnost svého regionu a místa. Mají dostatek informací a součinnosti veřejné správy pro environmentálně odpovědné jednání. Informace o stavu životního prostředí jsou veřejně dostupné. Je vytvářen prostor pro aktivní zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů ovlivňujících životní prostředí. Obyvatelé si jsou vědomi aktuálních výzev v oblasti životního prostředí, a proto využívají možnosti k ekologicky šetrnějším řešením v oblasti bydlení, osobní spotřeby, dopravy a hospodaření s vodou. Podporují environmentálně zaměřené vzdělávání dětí i dospělých, které cílí především na změnu klimatu, ochranu biodiverzity a cirkulární ekonomiku. Pro obyvatele kraje jsou dostupné vzdělávací a osvětové programy zaměřené na profesní, občanské i spotřebitelské vzdělávání, tak i pestrá nabídka zájmových a volnočasových aktivit zaměřených na přírodu a životní prostředí. Veřejná i korporátní sféra podporuje snižování ekologické stopy svého provozu a inspiruje tak ostatní obyvatele kraje k uhlíkově neutrální budoucnosti

regionu. JMK spolupořádá vybrané akce se zapojením veřejnosti (např. Uklidme Česko či #KrajBezPlastu), fungují zde respektované NNO zaměřené na životní prostředí a poradny poskytující odborná doporučení. Kraj také podporuje zhodnocení a popularizaci výsledků výzkumů a vyzdvihuje příklady dobré praxe.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti spotřebitelství

- OV1: **Znovu vytvořit síť environmentálního poradenství** v JMK a podpořit její stabilní fungování.
- OV2: Propagovat **environmentálně šetrné postupy, služby, komodity (dodavatelé energie) a výrobky mezi spotřebiteli i uživateli služeb** (ekologicky šetrné výrobky, „jídlo zblízka“, regionální produkt, produkty ekologického zemědělství, komunitou podporované zemědělství, bedýnkový prodej, bezobalový prodej a hospodaření, environmentálně šetrné přístupy k individuální i hromadné mobilitě, předcházení odpadům recyklace apod.), které přispívají k udržitelnosti regionu a větší soběstačnosti jeho obyvatel.
- OV3: Cíleně zvyšovat povědomí obyvatel kraje o možnostech **realizace opatření snižujících uhlíkovou a ekologickou stopu**. Obyvatelé ví, kam se obrátit, když potřebují pomoc s vyřízením žádostí o podporu (kotlíkové dotace, Nová zelená úsporám, dotace Dešťovka, OPŽP atp.).
- OV4: Realizovat akce/kampaně zaměřené na **popularizaci lokálních a regionálních značení a environmentálních značení výrobků a služeb** a vzdělávání v těchto oblastech se zaměřením na schopnost vyhodnocení významu těchto značek, např. ve smyslu ekologické stopy výrobku (přepravní vzdálenost, spotřeba energie, recyklovatelnost apod.), uhlíkové stopy (suma vypuštěných skleníkových plynů vyjádřená v CO₂ ekvivalentech) či posouzení životního cyklu (LCA) výrobku, etického a sociálního rozměru (např. fairtradový obchod).
- OV5: Podporovat zvyšování kvality životního prostředí a lidského života pomocí zvyšování efektivity produkce **v souladu s principy cirkulární ekonomiky**.

Cíle a opatření v oblasti metodické podpory

- OV6: Podporovat **vytváření interaktivních nástrojů** – např. simulačních her či e-learningu, které umožní cílovým skupinám připravit se na změny a situace v blízké budoucnosti.
- OV7: Podporovat kvalitní **interpretaci místního dědictví jako prostředek informálního vzdělávání** obyvatel kraje i návštěvníků.
- OV8: Podporovat **praktickou zahradní terapii a terapeutické zahrady pro veřejnost, klimatické zahrady ve veřejném prostoru** prostřednictvím poradenství, osvětových materiálů, cyklu seminářů, letní akademie zahradní terapie a cyklu vzdělávání ke klimaticky příznivému zahradničení.
- OV9: Přehledně a srozumitelně **poskytovat obyvatelům informace o stavu životního prostředí na úrovni kraje i regionů**. Zřídit přehledný a aktualizovaný seznam dobré praxe, dostupných inovací, zelených technologií a firem, které je aplikují v souladu s EVVO.
- OV10: Podporovat **environmentální a společenský přesah Centra podpory podnikavosti, iniciativy a kreativity**.
- OV11: Podporovat **provoz Domů přírody a Informačních středisek CHKO**.

Cíle a opatření v oblasti environmentálních výzev

- OV12: Komunikovat **vizi uhlíkově neutrální budoucnosti JMK** jako atraktivní a uskutečnitelnou cestu.
- OV13: Konkrétními kroky podporovat vytváření, nabídku a dlouhodobou udržitelnost **informačních zdrojů a osvětových nástrojů, které jsou potřebné k pochopení příčin a projevů změny klimatu, k zmírňování (mitigaci) a k přizpůsobení (adaptaci) dopadům**. Tyto nástroje připravovat ve spolupráci s příslušnými experty a přizpůsobit je jednotlivým cílovým skupinám tak, aby pokryly celé jejich spektrum a napomáhaly zároveň cílovým skupinám chápat a přijímat změnu klimatu jako existující skutečnost a motivovat k aktivnímu podílu na ochraně klimatu.
- OV14: **Podporovat osvětu a vzdělávání, které reaguje na kvalitu života obyvatel a dopady změny klimatu na území kraje**. Jde o následující oblasti: hospodaření s vodou, péče o zdravý životní styl, následná péče o zeleň, opatření proti erozi, zadržování vody v krajině, třídění a zpracování tuhého komunálního odpadu.
- OV15: Systematicky **zvyšovat kompetence občanů k environmentálně odpovědnému jednání**. Inspirovat ukázkami dobré praxe, realizovat praktické kurzy a workshopy k získávání praktických dovedností a kompetencí k tématům.
- OV16: Podporovat **vzdělávání v oblasti mimoprodukčních funkcí zemědělství** a významu agroenvironmentálně-klimatických opatření programu rozvoje venkova pro biodiverzitu a ekologickou stabilitu krajiny v souvislosti se změnou klimatu.
- OV17: Podporovat **vzdělávání dětí i dospělých, které cílí zejména na změnu klimatu, ochranu biodiverzity a cirkulární ekonomiku**, kompetence potřebné pro aktivní občanské zapojení, rozvoj podnikavosti, iniciativy a kreativity. Takové vzdělávání podrobovat zhodnocení (evaluaci).
- OV18: **Vzdělávat veřejnost o změnách hospodaření na zemědělské i lesní půdě a změnách městské zeleně**. Komunikovat výhody minimalizace záborů zemědělské půdy, vysvětlovat přínosy revitalizace toků, pramenišť, mokřadů, studánek, lučních porostů, druhové skladby lesů atp. Komunikovat změnu skladby pěstovaných rostlin, zmenšení lánů zemědělské půdy jako reakce na změnu klimatu, komunikovat možné úpravy inženýrských sítí ve prospěch městské zeleně, informovat o využití zelených fasád, střech atp. na území obce.
- OV19: **Podpořit pořádání osvětových akcí s tematikou životního prostředí**, např. Jihomoravský Den Země, Ekofilm, Národní konference EVVO a EP, Týden lesů apod.

Doporučení

- OV20: Postupně **snižovat užívání jednorázových plastových obalů** a dalších zbytečných plastů v regionu.
- OV21: Podporovat celorepublikovou dobrovolnickou akci **Uklidme Česko**, vést občany v regionu k aktivnímu boji proti černým skládkám a nepořádku ve městech, vesnicích i v přírodě. Podporovat občanské iniciativy usilující o čisté životní prostředí v obcích i ve volné krajině.
- OV22: Podporovat spolupráci s muzei v JMK, podílet se na tvorbě vybraných edukačních programů zaměřených na přírodu a vzdělávat jejich pracovníky, kteří dané programy vytváří.

4.6 Environmentální vzdělávání a osvěta veřejné správy

Analýza současného stavu

Vzdělávání veřejné správy, spolupráci se samosprávou a ekologizaci provozu úřadů se věnoval zejména Odbor životního prostředí KrÚ JMK. Dvakrát ročně byl vydáván zpravodaj pro EVVO Jihomoravské Ekolisty, který se zdarma distribuoval všem starostům obcí, všem jihomoravským školám a spolupracujícím NNO. Každoročně se konala soutěž o ekologicky nejpříznivější provoz úřadu/instituce v JMK, probíhaly pravidelné porady s tajemníky a vedoucími odborů ŽP obcí s rozšířenou působností. Pro pracovníky OŽP byl připraven vzdělávací program zaměřený na EV. Pro úředníky z krajského úřadu bylo připraveno vzdělávání v oblasti zahradní terapie, několik exkurzí za příklady dobré praxe v ČR a v Rakousku.

Postupně proběhla částečná ekologizace provozu KrÚ. Proběhla též tematická exkurze do partnerských environmentálních organizací v Rakousku. Pro úředníky JMK byly uspořádány tři exkurze, v roce 2017 Den s Lesy v Nedvědicích pod Pernštejnem, v následujícím roce pak proběhla exkurze do Sonnentoru, kde se zaměstnanci vzdělávali v oblasti ekologického zemědělství, a také exkurze do Domu přírody Moravského krasu, kde se blíže seznámili s tamní přírodou.

Každý rok současně proběhlo školení jednotlivých oddělení Odboru životního prostředí s úředníky z obcí s rozšířenou působností v dané oblasti, a to na témata ochrany přírody, odpadového, vodního či lesního hospodářství a rybářství, ochrany ovzduší, IPPC a EIA. V oblasti odpadového hospodářství pomáhají s environmentálním vzděláváním i kolektivní systémy zpětného odběru (výrobků, elektra aj.), jehož členové v roce 2019 uspořádali pro starosty obcí v JMK exkurzi do skláren v Kyjově. V roce 2018 pak proběhlo setkání zástupců veřejné správy ze tří českých krajů (Kraj Vysočina, Jihočeský a Jihomoravský) a Dolního Rakouska. Tématy byly ekologické zemědělství, lesnictví, EVVO a lesní pedagogika.

Lipka každoročně pořádá pro zaměstnance odborů školství a životního prostředí vzdělávací exkurze do středisek ekologické výchovy a do chráněných území či území postižených některým z environmentálních problémů. Akce bývají doplňovány návštěvami inspirativních přírodních zahrad či zahrad sloužících zahradní terapii.

KrÚ dlouhodobě pracuje na **ekologizaci provozu úřadu**. Environmentální přístup k provozu úřadu je zakotven v Politice společenské odpovědnosti Krajského úřadu Jihomoravského kraje, v rámci interního environmentálního pilíře. Pro zlepšení provozu úřadu byla zpracována Studie LCA provozu KrÚ, která je založena na principu posuzování životního cyklu. Studie měla za cíl popsat stav environmentálních dopadů působených provozem úřadu. Studie LCA byla zaměřena především na provoz budov, provoz kanceláří a na dopravu zaměstnanců na pracoviště.

Základní aktivity, kterými je naplňována ekologizace úřadu jsou mimo jiné třídění odpadu (papír, sklo, plasty) ve všech budovách úřadu, předávání vyřazených elektrospotřebičů k druhotnému využití, sběr baterií k druhotnému využití, preferování zboží z recyklovaných materiálů při výběrových řízeních na dodávky kancelářských potřeb, propagačních předmětů a drogistického zboží, využívání automobilů na stlačený zemní plyn (CNG) a hybridních

vozidel, instalace solárních panelů pro ohřev teplé užitkové vody na dvou budovách či postupná výměna svítidel za LED svítidla. Jedná se o základní výčet aktivit¹.

Cílový stav

Veřejná správa občanům zpřístupňuje aktuální informace z oblasti životního prostředí. JMK jde příkladem v oblasti ekologizace provozu, příkladem jsou i všechny organizace, které kraj zřizuje. JMK inspiruje další subjekty ve veřejné i podnikatelské sféře. Úzce spolupracuje s Lipkou a nevládními organizacemi, napomáhá šíření informovanosti v obcích i na úrovni mikroregionů. Vybraní pracovníci veřejné správy se účastní specializovaného individuálního vzdělávání v oblasti EVVO. Krajský úřad a jím zřizované instituce mají příkladný environmentálně šetrný provoz. Vysoké standardy environmentální šetrnosti uplatňuje krajský úřad též při vlastních investicích, projektech a akcích, na kterých se podílí dotační podporou z rozpočtu kraje a v rámci svých dalších institucí. V oblasti EVVO je běžnou normou mezinárodní spolupráce a výměna zkušeností. **Odpovědná politika ochrany klimatu** je horizontálním tématem napříč organizacemi a úřady veřejné správy. Pracovníci institucí veřejné správy mají povědomí o dopadech změny klimatu a podílejí se na zodpovědné reakci napříč jednotlivými resorty.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti rozvoje lidských zdrojů

- VS1: Vytvořit **systém vzdělávání pracovníků úřadů** veřejné správy v oblasti zodpovědné reakce na změnu klimatu a dalších environmentálních otázek. Připravit systém **dalšího specializovaného vzdělávání** úředníků JMK v oblasti EVVO a environmentálně odpovědné správy majetku.
- VS2: **Školit jednotlivá oddělení Odboru životního prostředí** s úředníky z obcí s rozšířenou působností v environmentálních tématech ochrany přírody, lesního hospodářství, zemědělství, ochrany klimatu aj.
- VS3: Umožnit zaměstnancům **KrÚ JMK** účast na vybraných vzdělávacích a osvětových akcích pořádaných jihomoravskými organizacemi, které nabízejí EVVO.

Cíle a opatření v oblasti environmentálních výzev

- VS4: **Inspirovat subjekty ve veřejné i podnikatelské sféře postupnou ekologizací provozu** úřadů a celkově environmentálně šetrným provozu.
- VS5: Při **aktualizacích strategických a rozvojových dokumentů zahrnovat principy udržitelného rozvoje a zodpovědné reakce na změnu klimatu**.
- VS6: Vytvořit nástroje pro zajištění informovanosti, metodické podpory, poradenské a konzultační činnosti, provádění analýz a strategické i akční plánování ze strany **úřadu JMK, měst a obcí** a dalších institucí, **v oblasti reakce na změnu klimatu na všech úrovních veřejné správy** (např. využívání místních obnovitelných zdrojů, realizaci energeticky úsporných opatření včetně preference dodavatelů energií z obnovitelných zdrojů, udržitelného hospodaření s vodou v budovách i na veřejných prostranstvích, využívání šetrných forem dopravy, výsadby a péče o zeleň, podpory biodiverzity, preferenci bioproduktů

¹ Proces ekologizace úřadu neustále probíhá. Výčet aktivit není úplný, jedná se o základní činnosti, které KrÚ realizuje.

a potravin produkovaných šetrně k životnímu prostředí, předcházení vzniku odpadů a plýtvání potravinami apod.), a využívat v nejvyšší možné míře motivaci domácími příklady dobré praxe.

Cíle a opatření v oblasti environmentálně šetrného provozu

- VS7: Při zadávání veřejných zakázek pro JMK a příspěvkové organizace či jiné právnické osoby zřizované JMK jednoznačně upřednostňovat **kritéria environmentální šetrnosti**.
- VS8: Podpořit vznik **akčního plánu ekologizace provozu KrÚ JMK** a jeho příspěvkových organizací s cílem přiblížení se k uhlíkové neutralitě.
- VS9: Podporovat vzdělávání a poradenství v oblasti environmentálně **šetrného provozu veřejných institucí** a podporovat iniciativy na zavádění šetrného provozu např. do škol, veřejné správy, zdravotnických zařízení, zařízení sociálních služeb apod. a vytváření sbírky příkladů dobré praxe (např. využívání obnovitelných zdrojů, realizaci energeticky úsporných opatření, využívání šetrných forem dopravy, preferenci bioproduktů a potravin produkovaných šetrně k životnímu prostředí, předcházení vzniku odpadů a plýtvání potravinami, hospodaření s vodou a teplem v budovách, environmentálně šetrný úklid apod.).

Cíle a opatření v oblasti koordinace a podpory

- VS10: Pravidelně **zpřístupňovat veřejnosti informace** z oblasti životního prostředí, zejména o prováděných i plánovaných či možných opatřeních a konkrétních inovacích.
- VS11: Podporovat mezikrajskou a mezinárodní **spolupráci a výměnu zkušeností** s partnerskými subjekty a regiony v oblasti EVVO, prostřednictvím společných projektů, seminářů, konferencí, stáží a dalších nástrojů.
- VS12: Podporovat Asociaci zahradní terapie a šíření informovanosti o možnostech **využití zahradní terapie** v sociálních a zdravotnických zařízeních.
- VS13: Motivovat regionální úřady a instituce veřejné správy k **přijetí závazků v oblasti nízkouhlíkového provozu** a pomáhat jim propagovat dosažení těchto závazků.

Doporučení

- VS14: **Informovat obce** na území Jihomoravského kraje **o výhodách a potřebě přijetí klimatických závazků**, vstupu do Paktu starostů a primátorů (Covenant of Mayors) a zajištění komplexního plánování adaptačních i mitigačních opatření na svém území.

4.7 Environmentální vzdělávání a osvěta podnikatelského sektoru, rozvoj podnikavosti

Analýza současného stavu

Jihomoravský kraj vedl absolventy SŠ a VOŠ k tomu, aby uplatňovali větší míru iniciativy a podnikavosti žádanou na trhu práce. Jako změny ve výuce, které měly jeho cíl podpořit, si zvolil aktualizaci ŠVP a spolupráci s firmami (workshopy, stínování, stáže, praxe, žáků i učitelů ve firmách aj.). Mělo je realizovat minimálně 15 % škol. Další cestou bylo posilování měkkých dovedností žáků ZŠ, SŠ i VOŠ (prostřednictvím projektového, badatelského vyučování, zapojení žáků do programů, projektů a dalších iniciativ na úrovni místní, krajské, národní i mezinárodní) a klíčových kompetencí vedoucích k posílení sebevědomí a motivace k práci (fiktivní i reálné žákovské firmy, startup komunity, letní školy a kurzy podnikání, podnikatelské inkubátory, spolupráce s neziskovými i korporátními organizacemi, mentoring). Do těchto aktivit plánoval kraj zapojit minimálně 24 % škol. Posledním cílem bylo alespoň 10 % žáků škol, kteří absolvovali pobytové programy v terénu se zaměřením na podnikavost a environmentální vzdělávání. Jihomoravský kraj realizoval projekt **KaPoDaV** (a navazující projekt **Implementace Kap JMK II**), který je přímo zaměřený na rozvoj podnikavosti. V jeho rámci školitelé z JIC a Lipky zapojili školy a jednotlivé aktéry do pravidelných aktivit vedoucích k podpoře podnikavosti a kreativity v regionu, a to i s důrazem na environmentální osvětu. Probíhala i systémová spolupráce SEV s Centrem podpory podnikavosti, iniciativy a kreativity.

Cílový stav

Jihomoravský KAP nadále klade velký důraz na rozvoj podnikavosti, kreativity a tvořivosti, jež jsou žádané na trhu práce. Školy tuto oblast podporují spoluprací s podnikatelskými subjekty, sdílením dobré praxe, změnami ve výuce (aktualizace ŠVP, nové aktivizační metody ve výuce), podporou start up komunit, podnikatelských inkubátorů, mentoringu atd. Důraz je kladen také na školy jako centra celoživotního učení a propojení nabídky dalšího vzdělávání. Navyšuje se kapacita poradenských služeb a jejich odbornost i dostupnost. Do **aktivit EVVO** se pravidelně zapojuje část podniků, např. formou materiální či finanční podpory akcí, ale i lektorsky. Navyšuje se jejich znalost problematiky EVVO a stoupá i míra motivace k většímu zapojování do ochrany životního prostředí. Ze strany kraje a dalších subjektů jsou dobře informovány o dostupných inovacích, možnostech zelených technologií a výhodách cirkulární ekonomiky, které společně vedou k rozvoji podnikavosti i environmentálně příznivějšímu a trvale udržitelnému prostředí v regionu. Vzdělávání v otázkách životního prostředí a udržitelného přístupu je v kraji dostupné jak pro management, tak pro pracovníky firem. Probíhá vzdělávání zaměstnanců i podnikatelů formou seminářů a přednášek. Propagace a dobrá praxe podniků či výrobců zohledňujících ŽP a podporujících EVVO i udržitelný rozvoj, je realizována v rámci osvětových akcí pro širokou veřejnost. Existuje databáze subjektů podnikatelské sféry se vztahem k péči o životní prostředí. V kraji existuje pestrá síť ekologicky hospodařících farem dbajících na šetrné využívání krajiny a je zde provozována šetrná agroturistika. Velká část podniků směřuje ke snižování uhlíkové stopy, energetické a materiálové náročnosti a dovednostem, které k nim vedou (aplikace principů cirkulární ekonomiky aj.).

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti rozvoje lidských zdrojů

- P1: Podpořit **zapojení žáků do programů, projektů a dalších iniciativ** (na úrovni místní, krajské, národní i mezinárodní) a rozvoj klíčových kompetencí vedoucích k posílení sebevědomí a motivace k práci (fiktivní i reálné žákovské firmy, start up komunity, letní školy a kurzy podnikání, žákovské miniprojekty, program Extratřída, rozvoj místních inovačních ekosystémů, podnikatelské inkubátory, spolupráce s neziskovými i korporátními organizacemi, mentoring).
- P2: Vytvořit a podporovat **systém různých forem vzdělávání zaměstnanců a podnikatelů** v oblasti udržitelného rozvoje a společenské odpovědnosti obecně a pilotně ověřit jejich realizaci a obsah (exkurze, příklady dobré praxe atp.).
- P3: **Recipročně propojit příklady dobré praxe se školami**, s dalším vzděláváním pedagogů (koordinátorů EVVO, P-koordinátorů) i se vzděláváním žáků SOŠ, VOŠ, případně i VŠ a ZŠ. Dbát na vyvážené aplikování podnikavosti, inovací a principů udržitelného života do rozvoje firem a u budoucích absolventů škol posilovat kompetence a kreativitu k aktivnímu řešení problémů ŽP a environmentálně šetrného rozvoje firem. Speciální důraz klást na **aktivizaci a vzdělávání ředitelů škol**.
- P4: Vytvořit a podporovat systémovou spolupráci středisek EV s Centrem podpory podnikavosti, iniciativy a kreativity, např. usilovat o propojení startupů s **předcházením a přizpůsobením člověka projevům a dopadům změny klimatu** v krajině.
- P5: Pokračovat v **implementaci Krajského akčního plánu v oblasti podpory podnikavosti a kreativity** prostřednictvím zvýšení kompetencí pedagogických pracovníků (nejen) partnerských středních kol, podpory síťování škol, vytvoření a zázemí pro výměnu zkušeností ve výuce a spolupráci pedagogů napříč předměty.

Cíle a opatření v oblasti environmentálně šetrného provozu

- P6: Hledat možnosti pro informování podniků o **dostupných inovacích, zelených technologiích a přínosech cirkulární ekonomiky**.

Cíle a opatření v oblasti koordinace a podpory

- P7: Vytvořit **databázi subjektů podnikatelské sféry** v JMK, které se zapojují do podpory i realizace EVVO a mají vztah k aktivní péči o životní prostředí. Databázi využít při vyhlašování soutěže společenské odpovědnosti.
- P8: Podporovat pestrou **síť ekologicky hospodařících farem** dbajících na šetrné využívání krajiny, spolu s tím podpořit provozování šetrné agroturistiky.
- P9: **Spolupracovat s regionálními i nadnárodními firmami** v oblastech podnikavosti a EVVO. Podpořit pořádání workshopů, stínování, stáže a praxe žáků i učitelů ve firmách a jiné. Umožnit části podniků zapojení do aktivit EVVO.
- P10: Propagovat podniky, které se zaměřují na činnost EVVO a zveřejňovat **příklady dobré praxe** na vybraných osvětových akcích.

- P11: Motivovat a podpořit regionální podniky směřující ke **snižování uhlíkové stopy**.
- P12: **Navyšovat kapacitu poradenských služeb**, zvyšovat jejich odbornost i dostupnost.
- P13: Podpořit **rozvoj škol jako center celoživotního učení** a propojení nabídky dalšího vzdělávání.

Podpora konkrétních akcí

- P14: Uskutečňovat **pobytové programy rozvíjející podnikavost v souvislosti s EVVO** pro děti i dospělé.

Doporučení

- P15: Podporovat ekologické normy (ISO 14001) a jiné dobrovolné iniciativy, např. čistší produkce.

4.8 Neformální vzdělávání a výchova

Analýza současného stavu

Existuje rozvinutá síť neformálního i zájmového vzdělávání. Kraje a obce (zřizovatelé) podporují zájmové vzdělávání, podpora neformálního vzdělávání je však menší. Síť spolků a sdružení poskytujících neformální vzdělávání je velmi široká. Jsou zde etablované organizace s velkou tradicí v oblasti EVVO působící celostátně (např. Hnutí Brontosaurus, Junák – český skaut, NaZemi, NESEHNUTÍ, Hnutí DUHA, PERMAKULTURA (CS), Institut Cirkulární Ekonomiky a další), organizace zaměřené především na JMK s přesahy do dalších krajů (např. Rezekvítek, ZO ČSOP VERONICA, Nadace Partnerství, EkoCentrum Brno, Lužánky – SVČ Brno a další) i organizace zaměřené lokálně (např. ZO ČSOP Pozemkový spolek Hády, Dům přírody Moravského krasu, Za Sebevědomé Tišnovsko, Žirafa Bílovice a další). Z pohledu činnosti jde o velmi rozmanité zaměření zahrnující EVP, PEVP, kroužky, oddíly, tábory, příměstské tábory a víkendovky, akce pro veřejnost, kurzy, přednášky, semináře a webináře, stáže, letní školy a akademie, konzultace a poradenský servis, publikační činnost, knihovny pro veřejnost, dětské skupiny a kluby, rodinná centra, lesní a přírodní školky či komunitní centra a komunitní zahrady. Jejich činnost je často zajišťována dobrovolníky. Neformální a zájmové vzdělávání primárně necílí a nevyužívá učitele, přestože se tomuto vzdělávání také mohou věnovat (školní kroužky, vlastní aktivity ve volném čase, o prázdninách atp.). Existuje zde nemalá skupina vzdělavatelů v neformálním vzdělávání (pedagogičtí pracovníci, vedoucí zájmových kroužků, táboroví vedoucí atp.). Realizují-li neformální vzdělávání pod záštitou organizací, je jim ze strany organizace v menší či větší míře zprostředkováno potřebné vzdělání. Tradice spolkové činnosti je výrazná, významné množství spolků se věnuje přírodovědným a environmentálním činnostem a pobytu v přírodě. Malá skupina poskytovatelů zajišťuje tyto činnosti i komerčně.

Cílový stav

Jihomoravský kraj podporuje nejen formální, ale i neformální a zájmové vzdělávání v oblasti EVVO a jejich propojování a vzájemné obohacování. Existují dotační tituly, které podporují spolky v realizaci EVVO a existuje i podpora školení vzdělavatelů a vychovatelů v oblasti EVVO a souvisejících tématech (kritické myšlení, ověřování informací atp.), mezi hlavními poskytovateli a KrÚ funguje oboustranná komunikace.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti koordinace a podpory

- NV1: **Komunikovat s hlavními poskytovateli neformálního vzdělávání**, pořádat pracovní setkání, zjišťovat jejich potřeby a podporovat je v jejich činnosti.
- NV2: **Podporovat projekty propojování neformálního vzdělávání a veřejné správy** (např. projekt Skauti pečují o přírodu – dlouhodobá péče oddílů o cenná přírodní území ve spolupráci Junáka, AOPK a místních mentorů – pro JMK Kaprálův mlýn).

Cíle a opatření v oblasti rozvoje lidských zdrojů

- NV3: Konkrétními kroky podporovat **možnosti školení vzdělavatelů** v neformálním a zájmovém vzdělávání.
- NV4: Konkrétními kroky podporovat **propojování formálního s neformálním a zájmovým vzděláváním**.
- NV5: **Podporovat programy a smysluplné dlouhodobé projekty pro oblast neformálního vzdělávání**.
- NV6: Konkrétními kroky podporovat **propojování EVVO a principů udržitelného rozvoje s výchovou k podnikavosti v oblasti neformálního a zájmového vzdělávání**.

4.9 Podpora inovací v EVVO

Analýza současného stavu

V Jihomoravském kraji se aktivně přebírala řada inovací, které přinášejí rozvoj v oblasti EVVO. Stabilního postavení dosáhla interpretace přírodního dědictví a lesní pedagogika. U cílových skupin se však vyskytly velké rozdíly v míře budování vztahu k přírodě a k místu, chápání systémů, schopnosti řešit problémy a v připravenosti k odpovědnému jednání. Nově se v kraji úspěšně rozvíjely přírodní zahrady, zahradní terapie, zahradní pedagogika, šetrné bydlení a stravování, podnikavost, průzkumy ŠVP, šíření principů badatelství, výchova k aktivnímu občanství, klimatické vzdělávání aj. Vznikly metodické postupy pro venkovní výuku, formativní hodnocení, mentorskou podporu učitelům v EVVO aj. Na Lipce byl vyvinut a testován floramobil, který získal 2. místo v republikovém projektu na podporu inovací Impact First. Vědeckému výzkumu v oblasti EVVO (environmentální gramotnost, Environmental Citizenship atp.) se věnuje tým na FSS MU.

Cílový stav

Jihomoravský kraj se podílí a neustále podporuje řadu inovací, které přinášejí rozvoj v oblasti EVVO. Je utvářen prostor pro metodickou a názorovou diverzitu, tvořivost, experimentování a hledání nových směrů. Inovace směřují k podpoře celospolečenského přechodu k nízkouhlíkovému hospodaření. Organizace EVVO v JMK patří k lídrům metodických inovací a aplikací nových poznatků a směrů v environmentálním vzdělávání. Dochází k propojování EVVO se sociální oblastí a dalšími tématy, jako jsou např. podnikavost pro udržitelný rozvoj, oblast ochrany přírody, management přírodních zdrojů, využití přírodních zahrad nebo hospodaření s vodou v krajině. Dochází také k podpoře mezinárodní spolupráce.

CÍLE, OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Cíle a opatření v oblasti metodické podpory

- IN1: V EVVO a EP **cíleně podporovat prostor pro inovace**, nové nápady, odlišné přístupy, vlastní řešení, alternativy, tvořivost, experimentování, hledání a prozkoumávání nových či málo běžných směrů (např. badatelství, místně zakotvené učení, venkovní výuka, akční výzkum učitelů, mentorská podpora učitelů či nové přístupy u péče o zeleň v krajině). Inovace směřovat k podpoře odpovědného jednání napříč cílovými skupinami (např. strategicky podchycená spolupráce s influencery, profesionální využití sociálních sítí apod.).
- IN2: Konkrétními kroky podporovat **propojování EVVO s jinými oblastmi**, např. v oblasti sociální (práce se seniory, práce ve zdravotní sféře, práce s příslušníky jiných národností, práce se zdravotně postiženými a jinak znevýhodněnými skupinami, zahradní terapie apod.), dále v oblastech ochrany přírody, ochrany a managementu přírodních zdrojů, cestovního ruchu, kultury a památkové péče, architektury, urbanismu, zahradně-krajinářské tvorby, podnikavosti s environmentálním přesahem, lesní pedagogiky, využití přírodních zahrad, muzeí, kulturních památek a aktivit, domů přírody a návštěvnických středisek velkoplošných zvláště chráněných území.

- IN3: **Zpracovávat analýzy se vztahem k environmentálnímu vzdělávání** (např. analýza potřeb učitelů, inovace ve vzdělávání ap.).

Cíle a opatření v oblasti environmentálních výzev

- IN4: V oblasti výchovy a osvěty se u všech cílových skupin podílet konkrétními kroky na **celospolečenském přechodu k nízkouhlíkovému hospodaření**.

Cíle a opatření v oblasti rozvoje lidských zdrojů

- IN5: Podporovat **vzdělávání a spolupráci v oblasti hospodaření s vodou v krajině**.

Cíle a opatření v oblasti koordinace a podpory

- IN6: Podporovat synergie a partnerství u vzdělávacích organizací v JMK s cílem **koordinovat společnou snahu vzdělávacích organizací v klíčových tématech** (např. změna klimatu, ochrana biodiverzity).

Doporučení

- IN7: **Podporovat odbornou spolupráci v rámci ČR** (např. s vědeckými pracovišti, jako je CzechGlobe, s FSS MU atp.) a **zahraniční spolupráci** s organizacemi pracujícími v oblasti EV – na vývoji metodik, sdílení zkušeností, inovaci zavedených postupů, zpracování analýz se vztahem k environmentálnímu vzdělávání (např. analýza potřeb učitelů, inovace ve vzdělávání atp.).

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Adaptace – vyrovnání se s dopady měnícího se klimatu. Za adaptační opatření je možno považovat v podstatě jakoukoliv úpravu, která vede ke snižování zranitelnosti vůči dopadům změny klimatu. Jedná se o aktivitu napříč sektory od šlechtění nových suchovzdorných odrůd v zemědělství, přes aplikaci protierozních či vodohospodářsky zaměřených pozemkových úprav v naší krajině, či nákupu sněhových děl v zimním rekreačním podnikání. Adaptace na změnu klimatu je společenský úkol, do kterého se musí zapojit prvovýroba, vědci, veřejná správa, sektor vzdělávání a politici. Společně se musí vytvořit podmínky pro efektivní adaptační opatření založené na pečlivém plánování. Je důležité si uvědomit, že nositelem a realizátorem adaptačních opatření musí být právě jednotlivé podniky (zemědělské, lesnické, povodí apod.) a to ze svého pohledu a popudu! Finanční zdroje na zajištění adaptačních opatření musí tvořit EU a národní projekty, dotace přes ministerstva a vlastní rozpočty.

Cíl EVVO – obecným cílem EVVO v České republice je rozvoj kompetencí potřebných pro environmentálně odpovědné jednání, tj. jednání, které je v dané situaci a daných možnostech co nejpříznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí. Environmentálně odpovědné jednání je chápáno jako odpovědné osobní, občanské a profesní jednání, týkající se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků. EVVO k takovému jednání připravuje a motivuje, samotné jednání je věcí svobodného rozhodnutí jednotlivce.

Ekocentrum – ekvivalent pro pojem „středisko ekologické výchovy“, zařízení specializované na environmentální/ekologické vzdělávání, výchovu a osvětu (viz např. název webu MŽP: www.ekocentra.cz).

Ekologie – vědní obor, který se zabývá vzájemnými vztahy mezi organismy a vztahy mezi organismy a životním prostředím. Původně biologická disciplína, která má však vzhledem k tomu, že objektem jejího zkoumání je i člověk, výrazně interdisciplinární charakter (viz obory jako „krajinná ekologie“, „ekologie člověka“, „sociální ekologie“, filozofický směr „hluboká (hlubinná) ekologie“). Tento termín je také často nepřesně interpretován nikoli jako vědní obor, ale jako přímá péče o životní prostředí, ochrana přírody, stav životního prostředí, aktivity na ochranu životního prostředí apod.

Ekologický – to, co vychází z vědního oboru „ekologie“ a zabývá se vztahy organismů, včetně člověka, s životním prostředím, to, co je v souladu s přirozenými životními podmínkami, co respektuje přírodní zákonitosti (viz např. „ekologická etika“, „ekologická stavba“, „ekologická daňová reforma“, „ekologická výchova“, „ekologické poradenství“ apod.).

Ekologická výchova – starší, vžitý a často používaný ekvivalent pro pojem „environmentální výchova“. Zdůrazňuje zaměření na vztahy mezi člověkem a životním prostředím, nejen na životní prostředí samotné.

Ekologické poradenství – ekvivalent pro environmentální poradenství.

Ekologický výukový program (EVP) – výchovně vzdělávací lekce s obsahem ekologickým (v odborném smyslu slova), environmentálním, biologickým nebo ochranným (zabývajícím se ochranou přírody a krajiny). Smyslem EVP je obohatit vzdělávání na všech stupních škol o ekologický a environmentální rozměr. EVP probíhají zpravidla mimo školu, tj. v přírodě, přírodní učebně, zahradě, ve středisku ekologické výchovy apod. Společným cílem EVP je zřetelný důraz na osvojování ekologického myšlení a jednání, na nekonzumní hodnotovou orientaci a na spoluodpovědnost člověka za stav životního prostředí. Při realizaci EVP jsou používány interaktivní, tvořivé a kooperativní metody úměrně příslušné věkové kategorii žáků a jejich zkušenostem.

Environmentalistika – obor, který využívá poznatků různých vědních oborů – ekologie, geografie, chemie, fyziky, ekonomie, a zkoumá vzájemné působení člověka a ekosystémů, zabývá se tedy i prevencí znečišťování životního prostředí, nápravou vzniklých škod a nežádoucích zásahů. Environmentalistika zahrnuje také ochranu přírody, monitoring složek životního prostředí, využívání přírodních zdrojů, nakládání s energiemi, péči o zdraví lidské populace apod.

Environmentální – týkající se životního prostředí.

Environmentální poradenství (EP) – soubor služeb, které pomáhají občanům i specifickým cílovým skupinám při řešení konkrétních otázek a životních situací souvisejících s životním prostředím. EP je založeno na přímé komunikaci s klientem a na nabídce objektivních expertních rad, které pomohou při řešení klientova dotazu či situace.

Environmentální senzitivita – soubor afektivních vlastností, lze mluvit o empatickém náhledu na životní prostředí. Jde o klíčový předpoklad k tomu, aby jedinec projevil zájem učit se o životním prostředí, a projevovat o něj starost. Zároveň je předpokladem k environmentálně odpovědnému chování. Můžeme ji kromě empatického náhledu na prostředí chápat i jako přisuzování života konkrétnímu prostředí. Zásadní roli při jejím rozvoji hrají modelové vzory. Pod environmentální senzitivitou chápeme „citlivost, vztah a empatii vůči přírodě a životnímu prostředí, včetně citlivého vztahu ke zvířatům a rostlinám“.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) – oblast vzdělávání a výchovy zaměřená na rozvoj kompetencí potřebných pro environmentálně odpovědné jednání (odpovědné osobní, občanské a profesní jednání, týkající se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků, viz Cíle a indikátory EVVO, MŽP 2011). Podle § 16 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, se „výchova, osvěta a vzdělávání provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které jsou v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech formách.“ V různých materiálech (i v běžném užívání) se uvádějí různé termíny, které zdůrazňují různé aspekty této oblasti výchovy a vzdělávání, ale v principu jsou rovnocenné, např.:

- „ekologická výchova a vzdělávání“ – zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny,
- „osvěta, vzdělávání a výchova veřejnosti v oblasti životního prostředí“ – zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí,
- „environmentální vzdělávání, výchova a osvěta“ – Státní program EVVO.

Informální vzdělávání – vzdělávání probíhající mimo vzdělávací instituce, nezáměrně, ve volném čase, v práci, během každodenních činností. Do informálního vzdělávání se řadí i sebevzdělávání. Vzděláváním v informálním prostředí se zabývá například interpretace místního dědictví, muzea, návštěvnická střediska.

Interpretace místního dědictví – vzdělávací aktivita, jejímž cílem je odkrýt hlubší smysl a vztahy s pomocí původních objektů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků. Na interpretaci bývá také nahlíženo jako na cílený komunikační proces v oblasti přírodního a kulturního dědictví vzdělávacího a výchovného charakteru.

Kompetence rozvíjené EVVO – kompetence pro environmentálně odpovědné jednání rozvíjené v následujících oblastech: Vztah k přírodě, Vztah k místu, Ekologické děje a zákonitosti, Environmentální problémy a konflikty, Připravenost jednat ve prospěch ŽP. Pro každou z výše uvedených pěti oblastí kompetencí existují rámcové cíle, které společně vytvářejí komplex (soubor) žádaných znalostí, dovedností, schopností, postojů, a kterých by mělo být prostřednictvím EVVO dosahováno.

Klimatická krize nebo také „klimatická nouze“ – výrazy používané pro popis změny klimatu a globálního oteplování médií, vědci, vládami některých zemí a dalšími organizacemi k popisu skutečnosti, že škodlivé následky vlivu člověka na klima postupují tak rychle, že svět čelí globální krizi.

Mitigace – předcházení ve smyslu zmírnění či zpomalení změny klimatu. Nejčastěji jsou s mitigací spojovány redukce vypouštění skleníkových plynů nebo úspora energie či výroba zelené energie. Příkladem mitigačních opatření je technologická změna či náhrada, která snižuje vstupy zdrojů a snižuje emise, stejně tak to může být zvýšení procenta lesů a uložení CO₂ do biomasy.

Neformální a zájmové vzdělávání – neformální vzdělávání je vzdělávání, které probíhá mimo formální (školský) vzdělávací systém. Cílem je rozvoj životních zkušeností, dovedností a postojů. Neformální vzdělávání poskytují instituce, které mohou mít různou podobu. Jedná se o soukromé firmy, nestátní neziskové organizace, nebo ho například nabízí i zaměstnavatel. Mezi tento typ vzdělávání patří volnočasové aktivity pro děti, mládež, ale i dospělé, kurzy cizích jazyků, kurzy nových technologií, nebo třeba program celoživotního vzdělávání na vysokých školách. Namísto dosažení určitého stupně vzdělání, jako je tomu u vzdělání formálního (základní, středoškolské, vysokoškolské atd.), je absolvování potvrzeno certifikáty rozdílného charakteru, jako je například jazykový certifikát. V širším pojetí neformálního vzdělávání je zahrnuto také zájmové vzdělávání. Školská zařízení, která tento typ vzdělávání poskytují (jedná se například o střediska volného času, školní družiny či kluby), fungují na základě školského zákona, svojí činností se však blíží vzdělání neformálnímu, a proto tato zařízení řadíme do obou typů systémů – formální (z hlediska typu instituce) i neformální (vzhledem k metodám).

Osvěta – tradiční termín pro nejrůznější vzdělávací a výchovné aktivity zaměřené na nejširší vrstvy populace nebo na některé specifické cílové skupiny (Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., 1998).

Podnikavost – kompetencí k podnikavosti se podle Evropského referenčního rámce rozumí *schopnost využívat příležitosti i nápady a vytvářet z nich hodnoty pro ostatní. Jejimi podstatnými součástmi jsou tvořivost, kritické myšlení a řešení problémů, iniciativa, vytrvalost a schopnost spolupracovat s ostatními s cílem plánovat a řídit projekty, které mají kulturní, společenskou nebo komerční hodnotu.* Výchova k podnikavosti staví na etických zásadách, na odpovědnosti jedince za dopady vlastního jednání, dbá na předběžnou opatrnost, sociální ohleduplnost, spravedlnost a soucit. Nabízí příležitost propojit vzdělávání s praktickým životem a snížit bariéry mezi vzděláváním, prací a aktivním občanem. K osvojení klíčové kompetence k podnikavosti je důležité mít systémové nástroje podpory rozvoje podnikavosti ve školách, které směřují k zvýšení počtu pedagogů, ředitelů a mentorů, kteří mají kvalifikaci a schopnosti v této oblasti. Výchova k podnikavosti připravuje žáky a studenty na zvládání rychlých a častých změn, které přinese 21. století do všech oblastí jejich života. Podnikání je soustavná samostatná činnost jedince za účelem dosažení zisku (podle § 420 Občanského zákoníku ČR). Oproti tomu podnikavost je podmínka úspěchu jedince v dospělosti v rovině osobní (rodinný život), společenské (aktivní občanství), profesní (podnikavý zaměstnanec, podnikatel či úředník). Podnikavost tedy není totéž, co podnikání, ale je důležitá i pro úspěšné podnikání. Základní poznatky o možnostech podpory podnikavosti, tvořivosti a iniciativy využitelné mimo jiné při akčním plánování pro různé cílové skupiny přináší projekt KaPoDaV a na něj navazující Implementace KAP JMK II.

Poradenství – odborná a specializovaná činnost zaměřená na pomoc lidem v nesnázích krátkodobého i dlouhodobého charakteru. V širším pojetí může jít i o aplikovanou teoretickou disciplínu, zkoumající lepší možnosti pomoci lidem. V poradenství zpravidla spolupracují odborníci z více oborů.

Projekt – obecný termín pro zpracovaný a následně realizovaný záměr, rozvrh nebo plán určité budoucí činnosti / časově ohraničené úsilí, směřující k vytvoření určitého produktu nebo služby. V oblasti EVVO se nejčastěji používá jednak v rovině školních / výchovně vzdělávacích projektů jako metody výuky, jednak v rovině projektových záměrů na rozvoj EVVO (zejména v souvislosti s grantovou podporou EVVO).

Projektová výuka – komplexně ovlivňuje osobnost žáků na úrovni vědomostí, dovedností i postojů a zahrnuje vždy prvky spolupráce, plánování, práci s různými zdroji informací a vyhodnocení. Nedílnou součástí je praktická činnost, jejímž výsledkem je konkrétní zamýšlený výsledek užitečný v životě (produkt). Nesprávně jsou za výchovně vzdělávací projekt někdy zaměňovány jiné významy slova projekt (např. projekt zaměřený na rozvoj školy podávaný v grantovém řízení) či jiné formy a metody výuky (např. tematické dny, integrovaná tematická výuka).

Středisko ekologické výchovy – zařízení specializované na environmentální/ekologické vzdělávání, výchovu a osvětu. Střediska ekologické výchovy jsou zřizována jak jako nestátní neziskové, tak jako veřejnoprávní subjekty a mají různé právní formy (např. zapsaný spolek, obecně prospěšná společnost, ústav, příspěvková organizace). Poskytují kontaktní (prezenční) formou služby EVVO veřejně – tedy nejen vlastním zaměstnancům, členům či žákům a studentům. Zaměřují se např. na realizaci krátkodobých i pobytových ekologických výukových programů pro děti a mládež, dlouhodobé vzdělávací programy a projekty, vzdělávací akce pro pedagogické pracovníky, mimoškolní činnost pro děti a mládež, vzdělávací akce pro širokou veřejnost i specifické profesní, zájmové a sociální skupiny, publikační činnost, případně další činnosti z oblasti EVVO.

Školní projekt (výchovně vzdělávací projekt, projektová výuka) – cílená, promyšlená a organizovaná činnost prováděná s ohledem na pedagogický záměr učitele a potřeby a zájmy žáků. Je postavena na řešení komplexního úkolu spjatého s životem. Žák se s úkolem identifikuje a přebírá za něj zodpovědnost – projekt je „podnik žáka“. Jsou dva zásadní momenty „projektové výuky“:

- cíl reagující na skutečnou potřebu/problém,
- postavení učitele a žáků: učitel má roli partnera (poradce, průvodce, facilitátora) a hlavní aktivita zůstává na žákovi – nedostává jen úkoly, ale spolurozhoduje o volbě tématu, o postupech řešení – žák není jen informován, ale je aktivně zapojen do rozhodování.

Udržitelný rozvoj – zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí jej vymezil jako „rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. Pokud rozdělíme „rozvoj společnosti“ na hospodářskou a společenskou oblast, můžeme popsat „udržitelný rozvoj“ jako rovnováhu tří oblastí – „životní prostředí“, „společenský život“ a „ekonomika“.

Uhlíková stopa – suma vypuštěných skleníkových plynů vyjádřená v CO₂ ekvivalentech. Může se týkat jedince, výrobku nebo akce.

Výchova a vzdělávání – cílevědomé, plánovité a všestranné činnosti směřující k rozvoji osobnosti člověka. Jde o navzájem propojené složky, přičemž výchova je vnímána spíše jako rozvoj citů, vůle, charakteru, zatímco vzdělávání jako rozvoj rozumových schopností (intelektu). Pro zdůraznění, že nejsou v nadřazenosti ani podřízenosti a prolínají se, se často mluví o výchovně-vzdělávacím procesu. Někteří čeští autoři či dokumenty však používají jen jeden či druhý termín („výchovu“ či „vzdělávání“) jako všeobecný zastřešující termín pro celou oblast.

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) – aplikace principů udržitelného rozvoje do všech typů a úrovní vzdělávání. VUR se úzce prolíná s dalšími souvisejícími koncepty ve vzdělávání, jmenovitě s environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou (EVVO) a globálním rozvojovým vzděláváním (GRV). V kurikulárních dokumentech (rámcových vzdělávacích programech – RVP a školních vzdělávacích programech – ŠVP) je vzdělávání pro udržitelný rozvoj propojeno s většinou vzdělávacích oblastí, a především se všemi průřezovými tématy, nejvíce se překrývá s Výchovou k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Environmentální výchovou (resp. v RVP SOV Člověk a prostředí). Dle Evropské strategie VUR (2005) „rozšiřuje pojem environmentálního vzdělávání, které stále více řeší širokou škálu témat v oblasti rozvoje, a environmentální vzdělávání by se proto mělo rozvíjet a doplňovat o jiné oblasti vzdělávání, a to integrujícím způsobem směřujícím ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj.“

Změna klimatu – globální problém, který má vážné ekologické, sociální, ekonomické, distribuční a politické důsledky, a představuje pro lidstvo jednu z hlavních současných výzev. Změna klimatu je z pohledu dlouhodobého vývoje EVVO a EP (nejen v ČR) novým tématem, které se postupně objevuje až v posledních letech. V žádném případě není dosud integrální součástí chápání přírodních, sociálních a ekonomických podmínek života na Zemi a v současném světě, ani není v dostatečné míře zařazeno do vzdělávacího systému. Tím se téma a jeho pojetí v systému EVVO a EP výrazně liší od pohledu na starší a společensky akceptovaná témata, jakým je především ochrana přírody. Proto je zapotřebí zaměřit se na zahrnutí tématu do systému EVVO a EP, na úrovni a s naléhavostí, která odpovídá skutečnosti, že změna klimatu je považována za největší současnou globální hrozbu – a to prostřednictvím vhodného didaktického využití vědeckých poznatků, vypracováním metodik a programů směřujících ke všem významným cílovým skupinám.

ORGANIZACE A JINÉ SKUPINY ZMÍNĚNÉ V KONCEPCI

AOPK ČR (Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky) – specializovaná organizační složka České republiky, která zajišťuje odbornou i praktickou péči o přírodu, zejména chráněné krajinné oblasti, maloplošná chráněná území a ptačí oblasti.

Asociace zahradní terapie – sdružuje poskytovatele, vzdělavatele a další zájemce v oblasti zahradní terapie. Účelem Asociace je propagace a rozvoj zahradní terapie jako cíleného, plánovaného a reflektovaného terapeutického procesu, jehož cílem je zlepšit či udržet tělesné, duševní, kognitivní a sociální funkce a soběstačnost jeho účastníků, přičemž hlavními prostředky tohoto procesu jsou práce s rostlinami, zahradnické aktivity a kontakt s přírodou za přítomnosti odborného terapeuta, díky čemuž se dosáhne konkrétně klinicky definovaných cílů.

Hanácký statek – Centrum environmentální výchovy při ZooPark Vyškov – jsou zde populární formou předkládány informace o životním prostředí, kde je možné vidět zajímavé ukázky, naučit se řemeslným technikám. Objekt slouží jak běžným návštěvníkům ZOO PARKU a Dinoparku, tak ke vzdělávání žáků škol všech stupňů, skupin pedagogů a odborníků.

CEJIZA – společnost CEJIZA, s.r.o., která je ve stoprocentním vlastnictví Jihomoravského kraje, byla založena za účelem centralizovaného zadávání veřejných zakázek pro Jihomoravský kraj a příspěvkové organizace zřizované Jihomoravským krajem, případně pro další právnické osoby zřizované nebo ovládané Jihomoravským krajem.

ČSOP (Český svaz ochránců přírody) – je nevládní nezisková organizace zabývající se ochranou přírody a krajiny.

Dům přírody Moravského krasu – návštěvnické středisko s interaktivní vnitřní a venkovní expozicí a 3D kinem. Pro školy, školky a organizované skupiny poskytuje programy o Moravském krasu a komentované prohlídky expozice.

Dům přírody Pálava – nové návštěvnické středisko chráněné krajinné oblasti Pálava vzniká v Dolních Věstonicích ve spolupráci Regionálního muzea v Mikulově a Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky.

EkoCentrum Brno – představuje se jako příjemné místo otevřené celé rodině s kompletním servisem a pestrou nabídkou služeb, tematických akcí, seminářů, dílen a širokou nabídkou aktivit pro školy a školská zařízení. Od roku 2014 nově sídlí v brněnské lokalitě Písečníku.

Ekocentrum Trkmanka Velké Pavlovice – zařízení pro environmentální vzdělávání na jižní Moravě. Nachází se v klidové části obce Velké Pavlovice. Nabízí pobytové přírodovědné kurzy, jednodenní a půldenní environmentální programy.

Ekologický institut Veronica – profesionální pracoviště ZO ČSOP Veronica, nevládní neziskové občanské sdružení, datující své kořeny do roku 1986. Zabývá se ochranou přírody, ochranou klimatu, zapojováním veřejnosti do plánování a rozhodování, udržitelnou spotřebou – zelená domácnost, zelený úřad a regionálním rozvojem. Provozuje ekologickou poradnu a Centrum Veronica v Hostětíně.

Extinction Rebellion – mezinárodní sociálně-politické hnutí, jehož cílem je pomocí občanské neposlušnosti a nenásilného odporu zabránit rozpadu klimatu, ztrátě biodiverzity a sociálnímu a ekologickému kolapsu.

Fridays for Future – školní stávky pro klima (ve světě i v České republice známé také pod názvy Fridays for Future) je rostoucí mezinárodní hnutí žáků a studentů, kteří se rozhodli místo docházky do školy uspořádat demonstrace, kde žádají, aby byla politika učiněna rázná opatření proti dalšímu globálnímu oteplování, žádají, aby byl naplněn

cíl maximálního oteplení o 1,5 stupně, přijatý na Světové konferenci o změně klimatu v Paříži 2015 v Pařížské dohodě Organizace spojených národů.

Hnutí Brontosaurus – český spolek, jehož kořeny sahají do roku 1974. Působí v oblasti ochrany přírody, práce s mládeží a zážitkové pedagogiky, pořádá pravidelné akce a tábory zejména pro studenty, ale i pro mladší děti či rodiče s dětmi. Má 1 000–1 200 členů.

Hnutí DUHA – česká nevládní environmentální organizace. Spolek se zabývá ochranou životního prostředí a související legislativou. Prosazuje různá ekologická řešení apod. Od roku 1991 vydává dvouměsíčník Sedmá generace.

Jihomoravské inovační centrum (JIC) – inovační agentura, která podporuje podnikatele a stará se o rozvoj inovačního ekosystému. Zřizovateli jsou Jihomoravský kraj, statutární město Brno, Masarykova univerzita, Vysoké učení technické v Brně, Mendelova univerzita v Brně a Veterinární a farmaceutická univerzita Brno. Od roku 2003 přispívá k vytváření jednoho z nejinnovativnějších (61) podnikatelských ekosystémů ve střední Evropě. Každý rok podpoří přibližně stovku majitelů firem z jižní Moravy, od začínajících podnikatelů s novými nápady až po zavedené společnosti.

Junák – český skaut, z. s. – největší organizace v oblasti neformálního vzdělávání dětí a mládeže v ČR. Počet členů v Jihomoravském kraji je okolo 10 tisíc.

Přírodovědná stanice Kamenačky – odborné zařízení určené pro zájemce o přírodovědu, chovatelství (zejména teraristiku), ekologii a přírodní zahrady. Pro děti a mládež nabízí zájmové kroužky, příměstské tábory s přírodovědně-turistickým zaměřením, výukové a výtvarné programy a tematické exkurze. Je zde i ukázková přírodní zahrada a stanice poskytuje poradenskou a konzultační činnost v oblastech přírodovědy, chovatelství a ekologie.

Kaprálův mlýn (Junák – český skaut, Kaprálův mlýn, z. s.) – pobytové středisko ekologické výchovy a modelový ekologicky šetrný areál. Realizuje především pobytové programy a je největším poskytovatelem environmentálních programů pro střední školy v JMK. Část programů zaměřuje na oblast neformálního vzdělávání. Kaprálův mlýn spolupracuje na výuce EVVO se 2 fakultami MUNI a má rozsáhlý program mezinárodní spolupráce (např. síť Scout Centres of Excellence for Nature Environment and Sustainability). Svoji činnost v EVVO samofinancuje.

Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu zřizované Jihomoravským krajem. Patří k zásadním poskytovatelům dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků škol v oblasti EVVO. Jejím prostřednictvím je zajišťována síť škol M.R.K.E.V. a Mrkvička (cca 250 pedagogů), Ekoškol (cca 40) i Škol pro udržitelný život (22 škol). Každoročně nabízí kolem 80 vzdělávacích akcí (cca 800 hodin), kterými projde cca 1 500–2 000 účastníků. Realizuje úkoly koncepce pro děti mateřských škol, žáky základních škol a studenty středních a vyšších odborných škol, vysokoškolské studenty pedagogických i příbuzných oborů, pedagogy, vychovatele a ostatní zaměstnance škol a školských zařízení a neziskových organizací. Současně se také věnuje osvětě veřejnosti. Pro naplnění cílů koncepce slouží především výukové programy (jednodenní i pobytové), kroužky, tábory, akce pro veřejnost, další vzdělávání pedagogů v environmentální oblasti a zajištění informačního servisu zainteresovaným školám. Spolu s tím Lipka realizuje vybrané úkoly akčního plánu koncepce EVVO, např. organizací konferencí pro pedagogy, tvorbou metodických publikací a pomůcek, metodickou pomocí pedagogům, podporou realizace školních ekologických programů Ekoškola a Škola pro udržitelný život, přípravou a moderováním kulatých stolů, redakcí Jihomoravských Ekolistů a podobně. Jednotlivá pracoviště Lipky prošla během uplynulé dekády dalším rozvojem, například byla v roce 2019 v Brně-Štýřicích podél řeky Svratky otevřená zahrada U Řeky, která slouží jak účastníkům rozmanitých aktivit Lipky, tak částečně i veřejnosti.

Nadace Partnerství – česká environmentální nadace, která už od roku 1990 pomáhá lidem starat se o životní prostředí. Poskytuje granty, nabízí odborné služby a inspiruje obce, vládní i nevládní organizace i jednotlivce v zájmu a péči o trvale udržitelný rozvoj. Provozuje Otevřenou zahradu, kde nabízí programy EVVO.

Nadace Veronica – největší moravská nadace zaměřená na ochranu přírody, krajiny a životního prostředí, byla založena v roce 1992.

NaZemi – česká nevládní nezisková organizace, která hájí důstojné pracovní podmínky lidí ve světě. Zaměřuje se na propojenost našeho spotřebního chování s problémy v tzv. rozvojových zemích (zemích globálního Jihu) a motivuje jednotlivce, firmy i státy přijmout za tyto problémy odpovědnost. NaZemi se snaží docílit, aby se spotřebitelé zajímali o původ svého zboží a svou nákupní sílu používali cíleně a pozitivně. Dbá proto na to, aby veřejnost dostávala dostatek informací o podmínkách, jež při výrobě spotřebního zboží panují. Činí tak například prostřednictvím veřejných happeningů, petic či kampaní.

Pozemkový spolek Hády – nezisková organizace, jejímž hlavním cílem a posláním je ochrana významné lokality Hády. Činnost je zaměřena na vlastnictví či nájmem pozemků, výkon správy a aktivní ochrany přírodních hodnot území ve smyslu zákona č. 114/92 Sb., ekologickou výchovu, vzdělávání, osvětu a publikační činnost.

Rezekvítek z. s. – nezisková organizace zabývající se ekologickou výchovou a ochranou přírody od roku 1991. Prohlubuje vztah a úctu k přírodě a životnímu prostředí. Propojuje praktickou ochranu přírody se vzděláváním a prožitkem.

Sít středisek ekologické výchovy Pavučina – střešní organizace pro ty, kdo se věnují environmentální výchově v České republice. Pavučinu založilo 8 organizací v roce 1996 z potřeby prohloubit vzájemnou spolupráci. Dnes čítá 44 členů a 1 pozorovatele.

VIS Bílé Karpaty – zajišťuje environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v regionu jihovýchodní Moravy a na území Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Věnuje se také turistické informační činnosti, zprostředkování služeb k rozvoji regionu, připomínkování projektů, odbornému poradenství a dalším činnostem.

ZOO Brno – patří mezi významné zoologické zahrady v ČR s tradicí od roku 1950. Kromě své tradiční činnosti nabízí výukové programy a exkurze pro MŠ, ZŠ A SŠ a pro děti je také připravena dětská ZOO.

PROJEKTY ZMÍNĚNÉ V KONCEPCI

Act Well! – Projektem ACT WELL! (jehož zkratka znamená Austrian Czech Team Widens Evocative Life Long Learning) Lipka zahájila svoji první přeshraniční spolupráci s rakouským partnerem Umweltildung Wien za účasti dalšího partnera z kraje Vysočina, Chaloupkami o.p.s. ACT WELL! zasahuje do oblasti rozvoje lidských zdrojů, trhu práce, vzdělávání a kvalifikace a byl podpořen operačním programem Evropská územní spolupráce Rakousko – Česká republika 2007–2013.

Badatelství (BOV) – Projekt Badatelé.cz je výsledkem spolupráce vzdělávacího TEREZA a týmu učitelů, kteří pracovali 2 roky na metodě umožňující zařazovat badatelsky orientované vyučování do běžné výuky na ZŠ. Cílem této metody je pěstovat v žácích přirozenou zvědavost. BOV podporuje konstruktivistický, nikoliv jen transmisivní styl výuky. Využívá aktivizující metody (heuristickou metodu, kritické myšlení, problémové vyučování, zkušenostní učení, projektovou výuku a učení v životních situacích). BOV využívá rozporuplných situací, které odporují žákovi dosavadnímu porozumění světu, protože právě tyto situace vzbuzují touhu „přijít věci na kloub“, a ta je základem bádání. Výsledkem je to, že žáci kladou otázky, formulují hypotézy, plánují postup jejich ověření, provádějí pokusy, vyhledávají a třídí informace, vyhodnocují výsledky a formulují závěry, které nakonec prezentují před ostatními.

BUDKA – Projekt Budování kapacit a spolupráce neformálního a formálního vzdělávání (BUDKA) je spolufinancován Evropskou unií. Každé pracoviště Lipky navázalo kontakty s několika školami, s nimiž buduje dlouhodobé partnerství. Ve spolupráci s pedagogy z vybraných škol vznikají nové vzdělávací programy. Tyto programy jsou vytvořeny tak, aby bylo možné je, s nevelkými úpravami, použít i na dalších školách. Vznikají tak vzdělávací programy pro tělesně postižené žáky (Spolupráce se ZŠ Kociánka), vzdělávací cykly krátkých programů (Cyklus „Zdravý životní styl“, Cyklus za příběhem Lišky Bystroušky, Program terénní výuky pro víceletá gymnázia a Tematické programy pro mateřské školy) i pobytové vzdělávací programy (Krasový pobyt pro víceletá gymnázia, Přírodovědné pobyty pro druhý stupeň ZŠ, Pobytové programy terénní výuky v chráněných územích pro SŠ, Pobytový program o přírodě pro první stupeň ZŠ, Pobytové programy Barevný podzim pro první stupeň ZŠ, Pobytové environmentální praktikum pro druhý stupeň ZŠ).

CASE – Competencies for a Sustainable Socio-Economic Development – projekt 14 evropských partnerů pod vedením WU Wien. Cílem byla identifikace klíčových kompetencí a způsobu jejich rozvoje pro podnikavost v oblasti trvalé udržitelnosti. Z JMK se projektu účastnili KES FSS MUNI a SEV Kaprálův mlýn.

CO₂ liga – celorepubliková školní soutěž na téma změny klimatu, kterou realizuje Ekologický institut Veronica.

CIVIS – rozvoj občanských a sociálních kompetencí k odpovědnému jednání k přírodě a lidem. Prostřednictvím společenství praxe a akčního výzkumu ověřuje účinné metodické přístupy, podporuje sdílení zkušeností mezi učiteli z praxe a akademiky VŠ, pojmenovává hladiny klíčových kompetencí a identifikuje bariéry bránící zavádění metodik do škol.

Čistá Svratka – Cílem projektu Čisté povodí Svratky je návrh řešení a realizace opatření pro zlepšení kvality vody v přehradních nádržích Brno, Vír a v povodí řeky Svratky, které má rozlohu 7 118 km čtverečních a délku 174 km. Projekt byl zahájen Jihomoravským krajem a Statutárním městem Brnem v roce 2003 ve spolupráci s krajem Vysočina a krajem Pardubickým. S těmito subjekty úzce spolupracuje Povodí Moravy, s. p., jakožto správce nádrží a toku.

EDUGARD – Projekt EDUGARD (Education in Plant Growing And Regional Sustainable Development) se zaměřuje na využití školních pozemků, areálů a zahrad jako míst vhodných pro vzdělávání a přírodovědné vzdělávání i praktické činnosti. Aktivity projektu zahrnou vzdělávání žáků, učitelů a studentů učitelství a spolupráce a nedílnou

součástí projektu bude také výměna zkušeností mezi českými a rakouskými partnery. Projekt si klade za cíl zvýšit motivaci žáků pro přírodovědné vzdělávání, podpořit praktické činnosti a zvýšit manuální dovednosti dětí. Jeho podstatou je rovněž překonávání přeshraničních bariér a posílení společné identity partnerů projektu v oblasti vzdělávání.

Ekopublika – Cenu za environmentální publicistiku společně pořádají Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace, Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Nadace Veronica a Katedra environmentálních studií FSS MUNI v Brně. Smyslem ocenění Ekopublika je podpořit a zviditelnit tvorbu a publikování environmentálně zaměřených textů v denním a týdenním tisku a na stránkách relevantních webových zpravodajů v České republice, ohodnotit jejich přínos pro environmentální osvětu široké veřejnosti a přitáhnout větší pozornost čtenářů k environmentální problematice popisované seriózními způsoby. Cena se uděluje za text publikovaný v daném roce, v českém jazyce, který pojednává o environmentálních tématech týkajících se ČR, Evropy nebo světa. O držiteli Ekopubliky rozhoduje odborná porota složená z environmentálně zaměřených členů akademické obce, renomovaných publicistů a pracovníků v environmentální výchově a osvětě.

Ekoškola (Eco-Schools) – mezinárodní program, kterého se v České republice účastní okolo 450 škol. Díky propracované metodice sedmi kroků se Ekotým – žáci i dospělí – stávají nositeli změn ve škole, které vedou k ekonomickým úsporám, příjemnějšímu prostředí i větší přírodovědné gramotnosti žáků a studentů. Žáci se pak stávají skutečně aktivními občany, kteří zvládají analyzovat, plánovat a vyhodnocovat důležité kroky k této změně vedoucí. Témata, na kterých může škola pracovat, jsou odpady, energie, voda, prostředí školy, doprava, jídlo a svět, šetrný spotřebitel, změna klimatu a biodiverzita. Úspěšné školy získávají prestižní mezinárodní titul, vlajku a logo Ekoškola. Program Ekoškola tvoří komplexní systém metodické podpory k EVVO. V České republice je hlavním koordinátorem programu vzdělávací centrum TEREZA. Lipka je koordinátorem programu v Jihomoravském kraji.

ENERSOL – přehlídka žákovských projektů z oblasti environmentálního vzdělávání s názvem ENERSOL. Projektové práce se věnují problematice obnovitelných zdrojů energie, energetických úspor, omezování emisí a zvýšení efektivity hospodaření s vodou a jejím zadržením v krajině. Do soutěže se mohou zapojit žáci a studenti všech středních a vyšších odborných škol, nejen technického zaměření. Zadání projektů je zaměřeno na podporu rozvoje jak samostatných tvůrčích schopností žáků a studentů iniciativně řešit aktuální odborné úkoly, tak jejich tvůrčí umělecké činnosti jako doplňkové formy propagace témat. Soutěží se na krajské a celostátní úrovni, vyvrcholením je pak mezinárodní přehlídka žákovských projektů, na které vystupují žáci s nejlepším hodnocením odborných porot.

Erasmus+ S PŘÍRODOU K VZÁJEMNÉMU POROZUMĚNÍ – Prostřednictvím získaných zkušeností mohou účastníci projektu usnadnit začlenění cílové skupiny zdravotně a sociálně znevýhodněných do běžného života majoritní skupiny obyvatelstva a současně může dojít ke zlepšení možností jejich uplatnění na trhu práce. Aktivita v rámci projektu umožní vzájemnou výměnu studijních, kulturních i pracovních zkušeností. Partneři budou moci díky nově získaným dovednostem a informacím inspirovat další organizace ve svých zemích a seznámit je s prospěšností metod zahradní terapie a terapie přírodou.

GLOBE (Global Learning and Observation to Benefit the Environment) – dlouhodobý vzdělávací program, do kterého je zapojeno více než 37 000 škol ze 123 zemí světa. Využívá osvědčených metod badatelsky orientovaného vyučování. Žáci trénují výzkumné dovednosti, které využívají při realizaci vlastních terénních badatelských projektů. Na výzkum navazují konkrétní akce na zlepšení životního prostředí v okolí školy. O svých aktivitách a zjištěních žáci informují místní veřejnost. Své výstupy sdílejí v mezinárodní databázi na www.globe.gov, kde jsou k dispozici všem.

iWatermap – Cílem projektu je zlepšit inovační politiku pro navýšení kritické úrovně rozvoje inovačních ekosystémů v odvětví vodohospodářských technologií. Projekt si vymezuje jako cílovou oblast sektor vodohospodářství. Důležitost sektoru leží v jeho schopnosti pomáhat v dosažení společenských výzev spojených s managementem vodních zdrojů – nedostatek vody, účinnost, využití v jiných průmyslových odvětvích, obnovení zdrojů z čištění odpadních vod apod. Odvětví má velký potenciál ke generování inovativních produktů a služeb, které lze vyvézt, a tak také přispět k vytváření růstu a pracovních míst v regionu.

KaPoDaV / Implementace KAP JMK II – Podpora kariérového poradenství, podnikavosti pro udržitelný rozvoj a dalšího vzdělávání v JMK. Projekt si klade za cíl zavést, případně rozšířit stávající metodické podpory pro učitele v oblastech kariérového poradenství, celoživotního vzdělávání a podpoře kompetencí k podnikavosti, iniciativě a kreativitě. Na území Jihomoravského kraje je nastaven systém metodické podpory učitelů založený na vzájemném síťování škol, učitelů a přenosu příkladů dobré praxe. Součástí této podpory je zmapování a evaluace vytvořených výukových materiálů z projektů OP VK v Jihomoravském kraji. Projekt je tvořen jako průřezový mezi všemi stupni primárního a sekundárního vzdělávání a zároveň síťuje další spolupracující subjekty.

Kids for eco-action – Projekt Kids for Eco-Action je financován z Visegrádského fondu (www.visegradfund.org). Je zaměřen na environmentální vzdělávání dětí z mateřských škol a jejich učitelů. Vzdělávací aktivity projektu jsou propojeny s SDGs – Cíli OSN pro udržitelný rozvoj. Díky podpoře z Visegrádského fondu (Visegrad Fund) vznikla ve spolupráci s organizacemi Fundacja CultureLab z Polska a DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie ze Slovenska kniha Dobrodružství Toly, Poly a Rošťáka a další materiály na podporu environmentálního vzdělávání dětí z mateřských škol a jejich učitelů.

KrajBezPlastu – kraj se připojil vlastní kampaní k národní kampani Ministerstva životního prostředí #DostByloPlastu. Hlavním cílem vlastní kampaně „#KrajBezPlastu“ je snížení spotřeby plastových výrobků na jedno použití, a to nejen u krajského úřadu, ale také u příspěvkových organizací kraje. Další, neméně důležitou ambicí kampaně, je motivovat k podobnému jednání také podnikatele a obecní a městské úřady v kraji (a jejich prostřednictvím i veřejnost).

Les ve škole – Mezinárodní výukový program o lese, který probíhá již ve 28 zemích světa. V České republice je v programu Les ve škole více než 400 základních škol, přírodovědných kroužků nebo družin. Samotnou výuku na školách realizují přímo pedagogové podle připravených ročních plánů. Program Les ve škole vede pedagogy k tomu, aby své žáky učili o lese přímo v lese, a to pomocí pozorování a prožitků. Samotnou výuku na školách realizují přímo pedagogové podle připravených metodik, které pro ně tvoříme v souladu s RVP a v duchu „školy hrou“ a aktivního učení.

Málaš – V rámci realizace projektu proběhlo setkání občanů ze Slovenska (obec Málaš a občanské sdružení Guľôčka), Maďarska (obec Nötincs), Polska (město Racibórz), České republiky (Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání) a Rumunska (folklorní soubor Botorka). Projekt probíhal v letech 2016, 2017 a 2018. V těch letech se zaměřil na témata migrační politiky a boje s xenofobií (2016), iniciativy a zapojení občanů do života měst a obcí EU, na integraci menšin a také na diskuzi o budoucnosti EU především z pohledu mladých lidí (2017 a 2018). Akce byla spolufinancována v rámci programu Evropské unie Evropa pro občany, opatření pro družební partnerství měst.

Mistři kolegiální podpory – rozvoj kolegiální podpory v oblasti přírodovědné gramotnosti. Projekt je určen pro pedagogy základních a středních škol ze všech krajů ČR, zaměřuje se nejen na kolegiální podporu v oblasti výuky přírodovědných předmětů, ale i na rozvoj mentorských dovedností. Za čtyři roky se ho zúčastní 184 pedagogů z 64 škol.

MONA – Moving Nature – Projektem MONA Lipka rozšířila úspěšnou spolupráci v přeshraničních projektech. Partnerem projektu je rakouská organizace pro environmentální vzdělávání Umweltbildung Austria. Projekt MONA – Moving Nature zasahuje do oblasti vzdělávání a ochrany životního prostředí. Jeho hlavním tématem je zdravý životní styl. Byl podpořen operačním programem Evropská územní spolupráce Rakousko – Česká republika 2007–2013, státním rozpočtem ČR a finančními prostředky zřizovatele Lipky – Jihomoravského kraje.

M.R.K.E.V. – SÍŤ ŠKOL SE ZÁJMEM O EKOLOGICKOU VÝCHOVU – Pod zkratkou těchto písmen se schovává jedna z největších sítí škol v České republice. Propojuje školy a střediska ekologické výchovy v regionech, tedy jednotlivých krajích. Lipka se věnuje koordinaci této sítě v Jihomoravském kraji. Síť je realizována od roku 2001, a její název představuje zkratku celorepublikového projektu Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy. Jeho cílem je vytváření funkčních regionálních systémů školního a mimoškolního environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), podpora procesu vytváření a realizace školních programů EVVO a začleňování environmentální výchovy jako průřezového tématu do školních vzdělávacích programů.

MRKVIČKA – SÍŤ MATEŘSKÝCH ŠKOL SE ZÁJMEM O EKOLOGICKOU VÝCHOVU – Mrkvička je síť mateřských škol a 1. a 2. ročníků základních škol se zájmem o ekologickou výchovu, kterou Lipka koordinuje od roku 2004. Od roku 2009 je jihomoravská síť součástí celostátní sítě MŠ Mrkvička. Jejím cílem je podpořit rozvoj ekologické výchovy v mateřských školách prostřednictvím zprostředkování komunikace mezi mateřskými školami a odborníky na ekologickou výchovu a výměnu informací a zkušeností mezi pedagogy mateřských škol navzájem. V Jihomoravském kraji je v současnosti zapojeno 131 škol a dalších zařízení.

Natura 2000 – Soustava Natura 2000 sestává ze dvou typů chráněných území – ptačích oblastí a evropsky významných lokalit. Ptačí oblasti, kterých je na území ČR 41, vyhlásila vláda ČR nařízeními v letech 2004 až 2005, v roce 2007 a poslední dvě v roce 2009. Poslední změnou je doplnění orla královského jako předmětu ochrany do ptačí oblasti Soutok – Tvrdonicko, které nabylo účinnosti 1. dubna 2019. Evropsky významné lokality jsou shrnuty do tzv. národního seznamu, který je jako celek schválen vládou a publikován v podobě jejího nařízení pod č. 318/2013 Sb. (nahradilo nařízení vlády č. 132/2005 Sb., které stanovilo národní seznam evropsky významných lokalit, ve znění následných novelizací nařízením č. 301/2007 Sb. pro panonskou oblast a nařízením vlády č. 371/2009 Sb. pro kontinentální oblast) ve znění novelizace č. 73/2016 Sb., č. 207/2016 Sb. a 29/2020 Sb. Celkem je na území ČR 1 113 evropsky významných lokalit, což představuje cca 10 % území ČR. Společně s ptačími oblastmi, které jsou vymezeny na necelých 9 % území ČR, tvoří soustava Natura 2000 zhruba 14 % území ČR (ptačí oblasti a evropsky významné lokality se na mnoha místech ČR vzájemně překrývají).

Skauting pro školy – cílem projektu je přenos ověřených výchovných a vzdělávacích metod z prostředí neformálního do prostřední formálního vzdělávání. V rámci projektu vytváří SEV Kaprálovův mlýn v partnerství s vybranými školami 10 nových programů EVVO.

Škola pro udržitelný život – Škola pro udržitelný život je metodický postup Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER. Lipka se podílela na vývoji programu a je koordinátorem v Jihomoravském kraji. Program je postaven na myšlence komunitního plánování a místně zakotveného učení. Žáci spolu s dalšími partnery z vnějšku školy přemýšlejí o tom, co mohou udělat pro udržitelnější život své obce nebo čtvrti. Vytvoří zásobník nápadů a z něj postupně realizují navržené změny. Tím prakticky a konkrétně mění k lepšímu místo, kde žijí a studují.

Uklidme svět, uklidme Česko – dobrovolnická úklidová akce, která probíhá na území celé České republiky (a dokonce na pár místech mimo ni). Jejím cílem je uklidit nelegálně vzniklé černé skládky a nepořádek. Koordinátorem akce v Jihomoravském kraji je RNDr. Miroslav Kubásek, Ph.D.

Venkovní výuka – metodika pro učení přírodou je metoda, která vede promyšleně krok za krokem k poznávání přírody přímo v přírodě. Je určena pro žáky 4. až 7. ročníku ZŠ. Lze ji však přizpůsobit pro mladší i starší žáky.

Venkovní výuku je možné, při dodržení základních kroků, využívat velmi variabilně při jednodenním projektovém dni, během týdenního pobytu ve škole v přírodě nebo jako širší téma v období 1–2 měsíců. Pomáhá vyučovat přírodovědu, přírodopis a prvouku, je ale vytvořená tak, aby se mohla propojit s dalšími předměty – češtinou, matematikou, výtvarnou výchovou a dalšími.

Zahradní terapie aneb Sociální zapojení a inkluze prostřednictvím zahradně-terapeutických opatření a aktivit – pilotní projekt v České republice nového oboru zahradní terapie, na kterém Lipka v Jihomoravském kraji spolupracuje s Fakultní nemocnicí Bohunice. Z dalších zapojených partnerů jsou to Domov seniorů Mistra Křišťana Prachatic, Spolek na ochranu přírody Občané a životní prostředí – Natur im Garten sídlem v St. Pölten, Hochschule für Agrar- und Umweltpädagogik, sídlem ve Vídni a vedoucí partner projektu Chaloupky, o.p.s., z kraje Vysočina. Cílem projektu je šíření povědomí o terapeutických zahradách, jejich budování dle správných principů.

Zdravé municipality JMK 2020 – cílem je podpora aktivit směřujících k podpoře zdraví, kvality života, udržitelného rozvoje a zapojování veřejnosti do věcí veřejných vedoucí ke zvyšování kvality veřejné správy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK	Agentura na ochranu přírody a krajiny
AZT	Asociace zahradní terapie
CEJIZA	Centrální Jihomoravský Zadavatel
ČR	Česká republika
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DDM	Dům dětí a mládeže
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EIA	Vyhodnocení vlivů na životní prostředí (Environmental Impact Assessment)
EP	Environmentální politika
EŠV	ekologicky šetrný výrobek
EU	Evropská unie
EVP	ekologický výukový program (jednodenní)
EVVO	Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
FSS MUNI	Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity
GRV	Globální rozvojové vzdělávání
CHKO	Chráněná krajinná oblast
IPCC	Mezivládní panel pro změny klimatu (Intergovernmental Panel on Climate Change)
JIC	Jihomoravské inovační centrum
JMK	Jihomoravský kraj
KAP	Krajský akční plán
KKS	Krajská koordinační skupina
KrÚ	krajský úřad
M.R.K.E.V.	Metodika a Realizace Komplexní Ekologické Výchovy
MAS	Místní akční skupiny
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MUNI	Masarykova univerzita
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NNO	nevládní nezisková organizace
NP	Národní park
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OP JAK	Operační program Jan Amos Komenský
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
OSN	Organizace spojených národů
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
OŠ	Odbor školství
OŽP	Odbor životního prostředí
PdF MUNI	Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
PEVP	pobytový ekologický výukový program
RAAJM	Regionální rozvojová agentura jižní Moravy

RVP	Rámcový vzdělávací program
SDG	cíle trvale udržitelného rozvoje
SEV	středisko ekologické výchovy
SFŽP	Státní fond životního prostředí ČR
SP	Státní program
SSŠ	Středisko služeb školám
SŠ	střední škola
SVČ	středisko volného času
ŠVP	Školní vzdělávací program
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environment Programme)
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola
ZŠ	základní škola
ŽP	životní prostředí
